

Hoe laten kinderen de pedagogische visie van een basisschool weerklinken in de voor- en naschoolse opvang?

Samen groeien
en bloeien

Sleurs Nele

3^e Bachelor Pedagogie van het jonge kind

Afstudeerproject

Stagementor: Tuur Degroote

Stagebegeleider: Liesbeth Van Rossem

Academiejaar: 2024 – 2025

Voorwoord

Hierbij rond ik mijn laatste opdracht af als student 'Pedagogie van het Jonge Kind' aan de Erasmushogeschool te Brussel. Dat wil daarentegen niet zeggen dat ik stop met leren. De opleiding wakkerde mijn nieuwsgierigheid aan en liet me ontdekken hoe mooi het is om onwetend naar dingen te kijken en op deze manier bij te leren. Dat is iets wat ik zal koesteren en proberen blijven toepassen.

Waar ik me verder nog in kon vinden tijdens de opleiding, was de aandacht die geschonken werd aan de stem van het kind. Het gaat niet alleen om luisteren, maar ook om de acties die hieruit volgen. Veel dingen worden boven de hoofden van kinderen bepaald, terwijl het hen wel aanbelangt. Zelf probeer ik vanuit mijn eigen ervaring bewust om te gaan met kinderopparticipatie. Oorspronkelijk ben ik afgestudeerd als kinesitherapeut binnen de pediatrie. Eerst deed ik zes maanden vrijwilligerswerk in Ghana in een school voor kinderen met een meervoudige beperking, waarna ik zeven jaar hier heb gewerkt bij volwassenen met een meervoudige beperking. Daarnaast heb ik zelf ook twee kinderen. Ik merkte dat onze maatschappij te veel vanuit bepaalde groepen wordt beslist en dat andere groepen daarbij vergeten worden. Van hieruit vind ik het noodzakelijk om een perceptieverandering te creëren waarbij men meer gewicht geeft aan de stemmen van onder andere kinderen.

Kinderopparticipatie vormt dan ook de basis van mijn onderzoek. Op de school van mijn oudste zoon bleven steeds meer kinderen in de voor- en naschoolse opvang van de school, maar de begeleiding was hier niet op voorzien. Vanuit de school merkten ze een nood om hieraan te werken. Hierin zag ik een unieke kans. Samen met de school onderzochten we de noden in de opvang. We kwamen ertoe dat de pedagogische visie wel leeft in de school zelf, maar nog weinig in de opvang. Dit gaf mij het idee om samen met de kinderen hiernaar op zoek te gaan. Via een collaboratief proces waarbij de kinderen, de school en de opvang betrokken waren, werd de pedagogische visie van de school vertaald naar de opvang om op deze manier een basis te bieden van waaruit het pedagogisch handelen in de opvang kon vertrekken.

Gedurende het onderzoek vond ik het enorm spannend om me te laten leiden door de kinderen. Dit gaf me geregeld onzekerheid en stress. Het was een uitdaging voor mezelf om te leren loslaten. Maar het was een fantastisch mooie ervaring om samen met de kinderen aan de slag te gaan. Ik werd continu verwonderd door hun inzichten en het gaf me blijdschap om hun enthousiasme te zien.

Bij deze wil ik dan ook de kinderen die deelnamen aan het onderzoek heel hard bedanken. Jullie vormden de motor van dit onderzoek en hielpen me te vertragen. Jullie daagden me uit en leerden me nieuwe dingen bij. Daarnaast gaat mijn dank uit naar de directeur, de zorgcoördinator en de verantwoordelijke van de opvang van Leefschool Het Biezebos om mij het vertrouwen te geven om dit te doen. Ik werd bij jullie met open armen ontvangen en dat geeft me nog steeds een heel warm gevoel. Jullie hielpen me bruggen bouwen en zoeken naar verbinding.

Bijkomend wil ik mijn stagebegeleider, Liesbeth Van Rossem, bedanken voor de grote steun. Bedankt om mijn onzekerheden te temperen en me uit te dagen in mijn proces. Dankzij jou heb ik mijn onderzoek verder kunnen verdiepen dan ik had verwacht. Ook de andere docenten van de opleiding wil ik bedanken. Jullie hebben me helpen groeien en bloeien. Zowel op professioneel als op persoonlijk vlak. Jullie lieten me stilstaan en reflecteren, jullie daagden me uit en bovenal, jullie stonden altijd klaar voor een babbel.

Ten slotte mag ik niet vergeten mijn eigen kinderen te bedanken. Jullie brengen kinderopparticipatie elke dag naar voor en zorgen ervoor dat ik genoeg reflectiemateriaal heb om mee aan de slag te gaan.

1. Inleiding

Een meerderheid van de basisscholen organiseert zelf voor- en naschoolse opvang voor de kinderen (De Veirman et al., 2017). Echter is er vaak een zwakke informatie-uitwisseling en pedagogische afstemming tussen de opvang en de basisschool (Fukkink & Boogaard, 2016). Ook in Leefschool Het Biezebos te Waregem wordt de voor- en naschoolse opvang door de school zelf georganiseerd. Hiervoor kan de opvang terugvallen op de visie van de school. Echter werd de visie nog niet gespecificeerd voor de voor- en naschoolse opvang, wat maakt dat de school de nood voelde om de opvang en de school hiervoor op één lijn te brengen. Het wordt dan ook als positief beschouwd indien er pedagogische afstemming is tussen de opvang, de basisschool en andere samenwerkingen (Fukkink & Boogaard, 2016).

Om alle verschillende perspectieven samen te brengen in het collaboratief proces van visieontwikkeling kan kinderparticipatie toegepast worden (Barnett & McCormick, 2003; O'Connell et al., 2011). Door alle betrokken partijen in het centrum van het ontwikkelingsproces te plaatsen, kan een beleid ontwikkeld worden dat voldoet aan de noden van de gemeenschap (Milton et al., 2021). Door kinderen in dit verhaal mee te nemen, naar hen te luisteren en activiteiten op hen af te stemmen, kunnen ze ervaringen opdoen die echt betekenis hebben voor hen. Als professional is het een uitdaging om dit te faciliteren en vanuit een ander perspectief te leren kijken (Schouten en de Leve, 2018). Hierbij is het belangrijk om als organisatie te durven loslaten en je te laten meenemen door de jongeren (Pieper, 2018).

Kinderen worden nog te vaak van bovenaf gecontroleerd door volwassenen (Tsevereni et al., 2023). Ze worden gezien als niet capabel en niet competent, wat hen afhankelijk en kwetsbaar maakt. Het zorgt ervoor dat hun stem minder belangrijk is (Boileau, 2014; Derr & Tarantini, 2016; O'brien & Moules, 2007). Om beter te kunnen inspelen op de noden van kinderen is er een shift nodig zodat de stem van het kind aan belang wint (Milton et al., 2023). Via een nieuwe aanpak waarbij geluisterd wordt naar kinderen, hun perspectief bevestigd wordt en kinderen gezien worden als bron van kennis (Boileau, 2014; Derr & Tarantini, 2016; O'brien & Moules, 2007), kan er een meer democratische gemeenschap ontstaan (O'brien & Moules, 2007). Volgens Janusz Korczak (1878-1942) geeft het actief betrekken van kinderen bij keuzes en het ruimte maken voor hun stem bijkomend kansen om verbondenheid en een gevoel van veiligheid te ontwikkelen. Dit wakkert bovendien hun autonomie aan, wat hun ontwikkeling stimuleert en een uitnodiging vormt tot wederzijds respect (Van Niekerk, 2024a). Daarenboven spreekt Lundy (2007) van succesvolle kinderparticipatie indien dit gebaseerd is op Artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, waarbij elk kind het recht heeft dat diens mening serieus genomen wordt. Dit maakt dat het gaat om het respecteren van de rechten van het kind en niet enkel om het correct pedagogisch handelen (Lundy, 2007).

Het huidig onderzoek vond plaats in Leefschool Het Biezebos te Waregem. In een participatief ontwerponderzoek werd de pedagogische visie van de school vertaald naar de voor- en naschoolse opvang. Dit vertrok vanuit de kinderen, aangezien kinderparticipatie de rode draad vormde in dit verhaal. Via het creëren van ruimte voor de stemmen van de kinderen uit de opvang (alle leeftijden) ontstond de mogelijkheid voor de kinderen om effectief invloed uit te oefenen op de ontwikkeling en toepassing van de pedagogische visie. Zo werd in co-creatie met de directeur, de zorgcoördinator en de verantwoordelijke van de opvang een gedragen pedagogische visie voor de opvang ontworpen, waardoor er pedagogische afstemming werd gecreëerd tussen de school en de opvang.

Inhoudstafel

Voorwoord	1
1. Inleiding	2
Inhoudstafel	3
2. Literatuurstudie.....	5
2.1. Visieontwikkeling	5
2.2. Kinderparticipatie.....	5
2.3. Kinderparticipatie in onderzoek.....	7
2.4. Kinderparticipatie in de voor- en naschoolse opvang	9
2.5. Theoretisch kader.....	10
3. Methodologie en onderzoekscontext	10
3.1. Onderzoekscontext en -populatie.....	10
3.2. Probleemstelling en onderzoeksdoel	12
3.3. Methodologie.....	12
3.3.1. Ontwerponderzoek	12
3.3.2. Ethische overwegingen	13
3.4. Dataverzameling, -registratie en -analyse	15
3.5. Verloop van het onderzoek	17
3.5.1. Fase 1.....	17
3.5.1.1. Analyse 1	17
3.5.1.2. Design & develop 1	24
3.5.1.3. Implementatie 1	27
3.5.1.4. Evaluatie 1	30
3.5.2. Fase 2.....	33
3.5.2.1. Analyse 2	33
3.5.2.2. Design & develop 2	34
3.5.2.3. Implementatie 2	36
3.5.2.4. Evaluatie 2	38
3.5.3. Fase 3.....	41
3.5.3.1. Analyse 3	41
3.5.3.2. Design & develop 3	41
3.5.3.3. Implementatie 3	42
3.5.3.4. Evaluatie 3	45
3.6. Validiteit en betrouwbaarheid.....	48
3.7. Toonbare vorm.....	48

4.	Kritische terugblik op literatuur	51
5.	Bibliografie	53
6.	Bijlagen	56
6.1.	Bijlage 1. Zoektermen literatuuronderzoek.....	56
6.2.	Bijlage 2. Semigestructureerd interview A.	57
6.3.	Bijlage 3. Codeboom semigestructureerd interview A.....	58
6.4.	Bijlage 4. Codeboom visietekst.	59
6.5.	Bijlage 5. Codeboom pedagogische visie.....	60
6.6.	Bijlage 6. Observatielijst A.	61
6.7.	Bijlage 7. Vragenlijst E1.	62
6.7.1.	Versie voor de verantwoordelijke van de opvang.	62
6.7.2.	Versie voor de directeur en de zorgcoördinator van de school.	62
6.7.3.	Versie voor mensen die niet rechtstreeks deelnamen aan het onderzoek.....	63
6.8.	Bijlage 8. Observatielijst E.....	64
6.9.	Bijlage 9. Vragenlijst focusgroep E1.	65
6.10.	Bijlage 10. Vragenlijst E2.....	66
6.10.1.	Versie voor de verantwoordelijke van de opvang.	66
6.10.2.	Versie voor de directeur en de zorgcoördinator van de school.	66
6.10.3.	Versie voor mensen die niet rechtstreeks deelnamen aan het onderzoek.....	67
6.11.	Bijlage 11. Vragenlijst focusgroep E2.	68
6.12.	Bijlage 12. Visietekst in de opvang.....	69
6.13.	Bijlage 13. Vragenlijst E3.....	72
6.14.	Bijlage 14. Vragenlijst mondelinge bevraging.....	73
6.15.	Bijlage 15. Vragenlijst focusgroep E3.	74

2. Literatuurstudie

2.1. Visieontwikkeling

Een visie wordt door een organisatie opgemaakt om een doel te hebben (Barnett & McCormick, 2003). Het is gebaseerd op verandering, waarbij vanuit de huidige situatie doelen worden opgesteld die een plattegrond bieden voor het toekomstbeeld. Dit gebeurt op basis van waarden, normen en toegepaste principes (Barnett, McCormick, 2003; Krijnen et al., 2022; O'Connell et al., 2011). Om een krachtige visie te ontwikkelen is het belangrijk om dit in co-creatie of co-design te doen: participatief aan de slag gaan met alle betrokken partijen in een collaboratief proces waarbij communicatie centraal staat (O'Connell et al., 2011; Milton et al., 2021; Milton et al., 2023). Eigenaarschap, kritische reflectie en kennisuitwisseling zijn hierbij noodzakelijk (Krijnen et al., 2022; Milton et al., 2021). Alleen zo kan ingespeeld worden op de noden van de belanghebbenden en sluit het product aan bij deze behoeftes (Milton et al., 2021; Stichting Alexander, 2022). Een gedeelde visie zorgt bijkomend voor een grotere inzet en vormt zo de motor voor verandering (Krijnen et al., 2022).

Op scholen wordt een pedagogische visie opgesteld om een denkkader te creëren over de opvoeding van kinderen, wat een houvast biedt voor het professioneel handelen. Een pedagogische visie is een referentiekader dat bestaat uit twee centrale elementen: enerzijds kernwaarden (na te streven idealen over de ontwikkeling en opvoeding van kinderen) en anderzijds normen (gedragsregels die de kernwaarden verbinden). Belangrijk hierbij is dat het draait om samenwerking, het creëren van pedagogisch dialoog waardoor er een continu proces ontstaat (Verhagen et al., 2012).

2.2. Kinderparticipatie

Volgens het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (1989) dient het belang van elk kind voorop te staan bij maatregelen die hen aanbelangen (Artikel 3) (Lundy, 2007; Stichting Alexander, 2023), heeft elk kind recht op informatie (Artikel 17) (Stichting Alexander, 2023), mag elk kind zijn mening uiten (Artikel 13) en dient deze mening serieus genomen te worden (Artikel 12). Hierbij hebben ze het recht op gepaste begeleiding door een volwassene (Artikel 5) in een veilige omgeving (Artikel 19) (Lundy, 2007; Stichting Alexander, 2023).

Lange tijd werd het perspectief van volwassenen bevoorrecht boven dat van kinderen (Boileau, 2014; Lundy & McEvoy, 2009; O'brien & Moules, 2007). Het kind werd eerder als kwetsbaar en niet competent aanzien en vanuit bescherming werd de toegang tot kennis verhinderd (O'brien & Moules, 2007), in plaats van hen te zien als sociale actoren met invloed op de samenleving (Lundy & McEvoy, 2009; Tsevreini et al., 2023). Soms is echter het volwassenperspectief irrelevant en dient het kindperspectief op de voorgrond te treden (Lundy, 2007). Dit wijst erop dat het noodzakelijk is de kijk op kinderen te veranderen en hen als volwaardige individuen te zien (Boileau, 2014). Kinderen zijn capabel en kunnen via hun stem hun levens beïnvloeden (Derr & Tarantini, 2016). Ze zijn een bron van kennis en kunnen verrassende perspectieven binnenbrengen (Boileau, 2014; O'brien & Moules, 2007). Kinderen dienen een invloedspositie te krijgen om zo hun rechten veilig te stellen. Want om te weten wat werkt voor kinderen is het noodzakelijk om met hen te werken (Lundy & McEvoy, 2009). Eigen kindervaringen horen aan de kant geschoven te worden en de kinderen van vandaag dienen bevraagd

te worden, aangezien de kindertijd bepaald wordt door de sociale omgeving en deze er vandaag anders uitziet dan vroeger (Boileau, 2014). Om dit te verwezenlijken dienen volwassenen overtuigd te worden van de waarde van de stem van het kind en dient het machtsverschil tussen kinderen en volwassenen aangekaart te worden (Lundy & McEvoy, 2009). Dit sluit aan bij de interpretatie van Pieper (2018, p. 181) over kinderopparticipatie: "We moeten niet jongeren willen veranderen, maar juist de samenleving veranderen om alle jongeren volwaardig te laten participeren". Om je mee te laten nemen door jongeren, dien je los te durven laten (Pieper, 2018).

Ook Janusz Korczak (1878 - 1942) vindt gelijkwaardigheid belangrijk. Door als volwassene gelijkwaardig in relatie te staan met een kind, wordt er geluisterd naar het perspectief van het kind. Zo wordt het kind actief betrokken en wordt er ruimte gemaakt voor zijn stem (Van Niekerk, 2024a). Volgens Loris Malaguzzi (1920 - 1994) wordt de stem van het kind en de betekenis die het geeft aan de wereld ontwikkeld door te experimenteren en communiceren. Dit omdat het kind van nature nieuwsgierig, creatief en krachtig is (Van Niekerk, 2024b). Door in dialoog te gaan met een kind en het keuzes te geven, ontstaat een veranderde machtsrelatie tussen volwassene en kind. Er ontstaat betekenisvolle participatie waarbij het kind invloed heeft op besluitvorming (Dedding et al., 2013). Kinderopparticipatie hoort wel rekening te houden met de competenties van het kind. Deze zijn niet zozeer leeftijdsafhankelijk, maar hangen voornamelijk af van de context en ondersteuning (Lundy, 2007; Cashmore & Parkinson, 2009). Het gaat niet om het vormen van een volwassen blik, maar om het vormen van een eigen blik, los van maturiteit. Hierbij is wel begeleiding van een volwassene nodig, maar deze verminderd naarmate het kind ouder wordt. Voor succesvolle kinderopparticipatie dient men zich volgens Lundy (2007) te baseren op Artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Kinderopparticipatie gaat niet enkel om het correct pedagogisch handelen, maar is ook een juridische verplichting waarbij de rechten van elk kind dienen gerespecteerd te worden. Lundy (2007) verdeelt kinderopparticipatie op in vier elementen: space, voice, audience en influence (Fig. 1. Kinderopparticipatie volgens Lundy). Kinderen dienen de kans te krijgen om hun mening uit te drukken en betekenisvol engagement aan te gaan in een inclusieve en veilige omgeving (space). Deze mening hoort gefaciliteerd te worden door op een kindvriendelijke manier informatie te verschaffen en de kinderen verschillende mogelijkheden te geven om zich te uiten (voice). Dit kan via drama, tekenen, video's, kunst,... Naast het faciliteren van de kinderstem is het belangrijk dat er een publiek is dat luistert naar de kinderen. Het perspectief van de kinderen dient effectief gehoord te worden door de beleidsmakers (audience). Dit luisteren naar de kinderen kan ook op verschillende manieren, vb. door te kijken naar de kinderen. Indien er effectief geluisterd wordt, volgt nog de uitdaging om gewicht te geven aan het perspectief van het kind en van hieruit een actie op te stellen (influence). Door Artikel 12 toe te passen op scholen, ontstaat er een positieve schoolethos. De kinderen krijgen niet alleen het recht op het geven van hun perspectief, maar er wordt ingespeeld op het recht dat er gewicht gegeven wordt aan dat perspectief. Zo worden kinderen betrokken bij alle zaken die hen aanbelangen, zoals de ontwikkeling van het schoolbeleid. In dit hele verhaal is het ook belangrijk om kinderen te laten weten dat hun blik wordt meegenomen (Lundy, 2007).

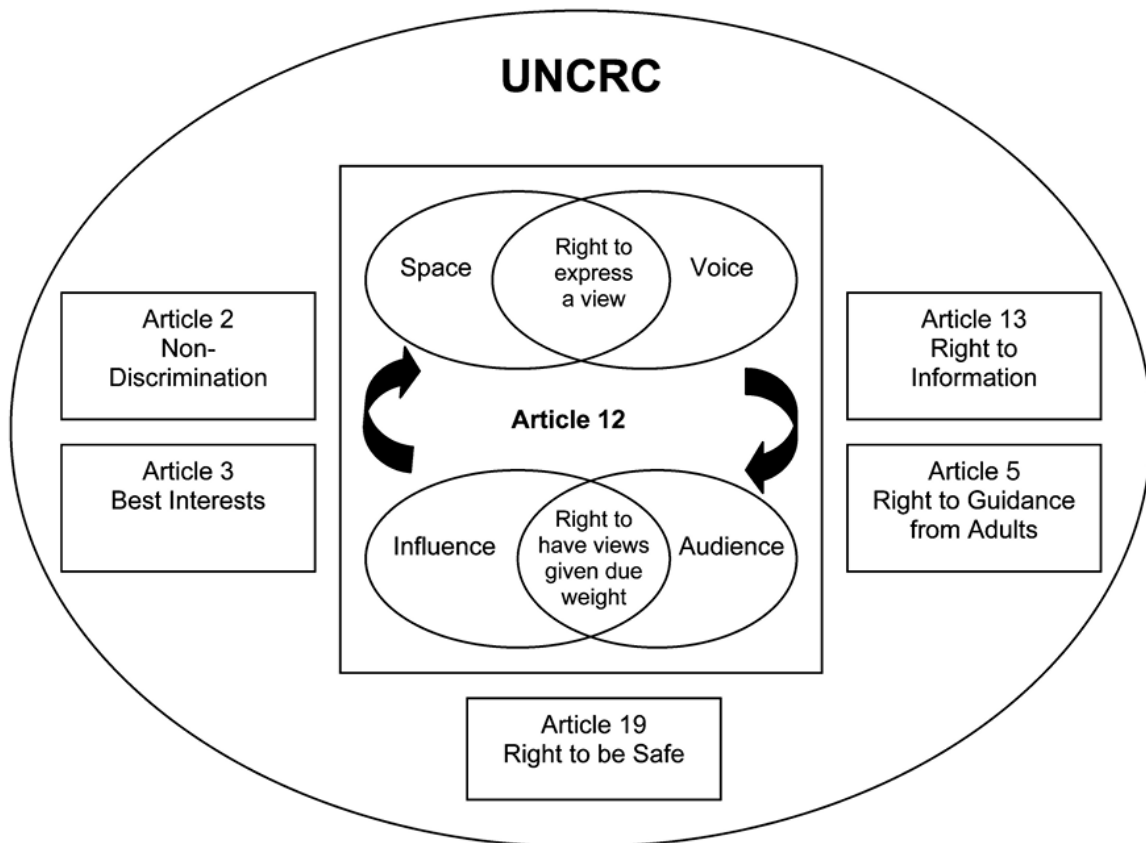

Fig. 1. Kinderparticipatie volgens Lundy (2007).

Noot. Kinderparticipatie volgens Lundy gebaseerd op Artikel 12. Uit "'Voice' is not enough: conceptualizing Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child." Door L. Lundy, 2007, *British Educational Research Journal*, 33(6), 927-942. Copyright 2007 van L. Lundy.

2.3. Kinderparticipatie in onderzoek

In onderzoek worden kinderen maar zelden betrokken als co-onderzoekers (Lundy et al., 2011). Deze verminderde kinderparticipatie in onderzoek komt mogelijks voort vanuit de bescherming van kinderen. Hierdoor wordt het perspectief van het kind echter te weinig belicht (Morrow & Richards, 2007). Kinderen willen daarentegen wel participeren en gehoord worden. Op die manier voelen ze zich gewaardeerd en hebben ze een invloed op de maatschappij (Derr & Tarantini, 2016). Om kinderen te laten participeren aan onderzoek is het belangrijk hun blik te respecteren en hen aan te moedigen actief deel te nemen. Kinderen horen gezien te worden als onderzoekers en niet alleen als bron van data (Thompson & Gunter, 2006). Hiervoor is er nood aan de creatie van een intergenerationele ruimte waarbij dialoog tussen kinderen en volwassenen centraal staat. Zo kunnen nieuwe relaties en identificaties ontstaan en tot uitdrukking komen (Tseveni et al., 2023). Er is een veilige ruimte nodig waarin kinderen, zonder angst voor berisping, vrij hun mening kunnen geven (Lundy & McEvoy, 2009). Reciprociteit via dialoog blijft hier van belang. Dankzij narratieven en verhalen ontstaat er een tweezijdig leerproces dat de mogelijkheid biedt om elkaar beter te begrijpen, rollen te herdefiniëren en te transformeren. Deze nieuwe communicatiemanieren helpen gedeeld begrip te creëren (Birch et al., 2017).

Tijdens participatief onderzoek kan het noodzakelijk zijn om kinderparticipatie te expliciteren. Elke keer opnieuw dient men de vraag te stellen wat het gezochte niveau van participatie is (Coad & Evans, 2008; Dedding et al., 2013). Daarbij is eerlijkheid nodig wanneer nagedacht wordt over de machtsverdeling tussen kinderen en volwassenen (Lundy & McEvoy, 2009). Door het geloof dat volwassenen over superieure kennis beschikken, worden ongelijke machtsverhoudingen tussen onderzoekers en kinderen in stand gehouden. Door kinderen daarentegen een actieve rol te laten opnemen in het maken van keuzes via afwisseling van reflectie- en actiecycli leren ze nadenken over hun eigen benadering en de standpunten van anderen. Deze participatie zorgt ervoor dat de bevindingen van het onderzoek moeten voldoen aan de termen van het onderzoeksopzet (O'Brien & Moules, 2007). Ook het includeren van kinderen in data-analyse verminderd de disbalans in macht doordat ze op deze manier invloed hebben op het beleid (Coad & Evans, 2008). Er kan vanuit een positief en een negatief perspectief naar macht gekeken worden. Bij het negatief perspectief van macht wordt uitgegaan van controle. Bij het positief perspectief van macht daarentegen wordt uitgegaan van het vermogen om te handelen, waarbij macht een variabele is. Dit maakt het dynamisch, er zijn geen winnaars of verliezers. Zowel het kind als de volwassene heeft macht over de ander. Dit maakt dat het niet noodzakelijk is om de machtsverhouding gelijk te krijgen, maar legt de nadruk op de verandering van de perceptie van volwassenen waardoor er een andere relatie tussen kind en onderzoeker wordt gecreëerd (O'Brien & Moules, 2007). Deze manier van kijken daagt echter wel het kindbeeld van de volwassene uit (Coad & Evans, 2008). Door kinderen als co-onderzoekers in te schakelen, is er minder limitatie in datacollectie en ontstaat er een grotere flexibiliteit in outcomes. Dit komt de expressiemogelijkheden van kinderen ten goede (Boileau, 2014), aangezien kinderen vaak communiceren op andere manieren (Boileau, 2014; Morrow & Richards, 2007). Vanuit een mosaïc approach (het toepassen van een combinatie van verschillende onderzoeksmethoden) worden ervaringen van kinderen op meerdere manieren verzameld, wat de uitwisseling tussen het perspectief van het kind en de volwassene faciliteert (Boileau, 2014). Daarnaast zorgt de flexibiliteit die hoort bij kinderparticipatie er voor dat de processen en uitkomsten in een staat van verandering komen (O'Brien & Moules, 2007), wat zorgt voor onzekerheid bij de onderzoekers (Tsevereni et al., 2023).

Bijkomend dient de onderzoeker in participatief onderzoek met kinderen aandachtig te zijn om zich niet te identificeren met de kinderen aangezien de onderzoeker er op deze manier vanuit kan gaan de kinderen beter te begrijpen dan werkelijk is. Waarheid is echter een persoonlijke constructie en kan niet veronderstelt worden vasthoudend aan stereotypen (O'Brien & Moules, 2007).

In de buitenschoolse opvang ontstaat er nog een extra uitdaging voor onderzoekers. Door de zeer gevarieerde leeftijdsgroep (Boogaard et al., 2008) en het grote verschil in de leefwereld van kleuters, jonge kinderen en jongeren, is er nood aan leeftijdsdifferentiatie (Dedding et al., 2013). Aangezien geen enkele methode veralgemeend kan worden, dient men te blijven kijken naar de verschillen tussen kinderen (Dedding et al., 2013; Lundy & McEvoy, 2009). Elk kind moet de kans krijgen om een mening te vormen en te uiten. Hiervoor wordt flexibiliteit van de onderzoekers verwacht. Dit kan door de kinderen hun strategie zelf te laten bepalen (Lundy & McEvoy, 2009). Mogelijke strategieën zijn fotografie (Boileau, 2014, Tsevereni et al., 2023), knutselen (Tsevereni et al., 2023), tekeningen maken (Christidou et al., 2013; Derr & Tarantini, 2016; Tsevereni et al., 2023), photovoice, uitstappen, presentaties, cultuur (Derr & Tarantini, 2016) en kunst (Derr & Tarantini, 2016; Lundy & McEvoy, 2009).

Kinderparticipatie is een pedagogische keuze. Het heeft voordelen voor de persoonlijke ontwikkeling: kritisch denken, creativiteit en verbeelding, cognitieve en communicatieve vaardigheden en

zelfvertrouwen. Het creëert een sense of belonging en heeft zo een positieve invloed op het welzijn en de ontwikkeling van omgevings- en sociaal bewustzijn (Christidou et al., 2013). Daarnaast heeft het ook sociale voordelen. Het creëert verbondenheid en een gevoel van veiligheid (Van Niekerk, 2024a).

Tijdens participatief onderzoek met kinderen is het belangrijk om als onderzoeker een bepaalde houding aan te nemen. Hierbij zijn openheid, gelijkwaardigheid en vertrouwen, betrouwbaarheid en beschikbaarheid, kwetsbaarheid en oprechtheid heel belangrijk. Daarnaast is het noodzakelijk om je zelf echt te tonen en de ander onvoorwaardelijk te aanvaarden (Stichting Alexander, 2023).

Als laatste is het in onderzoek met kinderen belangrijk om het onderzoek duidelijk uit te leggen en de uitleg aan te passen aan het kind. Daarbij dient het kind assent te geven (Morrow & Richards, 2007; O'Brien & Moules, 2007) en moet er een informed consent van de ouders gevraagd worden (Boileau, 2014; Morrow & Richards, 2007; O'Brien & Moules, 2007). Kinderen horen ook geïnformeerd te worden van hun recht om zich terug te trekken indien ze dit willen (Lundy & McEvoy, 2009).

2.4. Kinderparticipatie in de voor- en naschoolse opvang

Volgens Fukkink en Boogaard (2016) blijkt dat de buitenschoolse opvang een flexibel programma nodig heeft met respect voor autonomie van kinderen en het bieden van emotionele steun en begeleiding indien nodig. Er is een balans nodig tussen structuur en flexibiliteit, balans tussen de jongere en oudere kinderen en balans tussen de wensen van de volwassenen en de kinderen. Bijkomend wordt het als positief beschouwd indien er afstemming is tussen de buitenschoolse opvang, de basisschool en andere samenwerkingen (Fukkink & Boogaard, 2016). Steeds meer kinderen maken gebruik van de kinderopvang waardoor er een groeiende vraag is naar professionalisering en kwaliteit. De buitenschoolse opvang hoort een eigen plek te krijgen binnen de kinderopvang (Boogaard & Fukkink, 2009). In 2015 ontwikkelde Vlaanderen een conceptnota 'Krachtlijnen voor een nieuwe organisatie voor de opvang en vrije tijd van schoolkinderen'. Dit vormt de basis voor het nieuwe decreet om kwaliteitsvolle buitenschoolse opvang aan te bieden aan zoveel mogelijk schoolkinderen (De Veirman et al., 2017). In 2021 trad het nieuwe decreet Buitenschoolse Opvang en Activiteiten in werking, waarbij een pedagogisch beleid werd uitgestippeld dat focust op ontplooiingskansen en keuzevrijheid van de kinderen (Opgroeien, 2025). Tijdens het bieden van ontplooiingskansen wordt er ruimte gecreëerd om te leren en ontwikkelen. Deze ruimte kan ontstaan vanuit veiligheid waarbij de ideeën en oplossingen van kinderen op een respectvolle manier worden benaderd. Zo leren kinderen exploreren en initiatief nemen, wat een positieve invloed heeft op hun zelfvertrouwen en eigenwaarde (Jongepier et al., 2010). Deze kindgerichte houding in de opvang biedt een groot voordeel: door een kind keuzevrijheid te geven, ontwikkelt het democratische vaardigheden (O'Brien & Moules, 2007; Schouten en de Leve, 2018). Bijkomend voelt het kind zich gehoord en krijgt het de ruimte om talenten te ontwikkelen. Door naar kinderen te luisteren en de activiteiten op hen af te stemmen, kunnen ze ervaringen opdoen die echt betekenis hebben voor hen. Als professional is het een uitdaging om dit te faciliteren en vanuit een ander perspectief te leren kijken (Schouten en de Leve, 2018). Net als de inspraak van kinderen vormt ook de communicatie tussen school en opvang een belangrijk kwaliteitsaspect (Boogaard et al., 2008). Door alle betrokken partijen in het centrum van het ontwikkelingsproces te plaatsen, kan een beleid ontwikkeld worden dat voldoet aan de noden van de gemeenschap (Milton et al., 2021). Pedagogische afstemming is hierbij de sleutelfactor voor het ontwikkelingsproces van een pedagogische visie (Verhagen et al., 2012).

2.5. Theoretisch kader

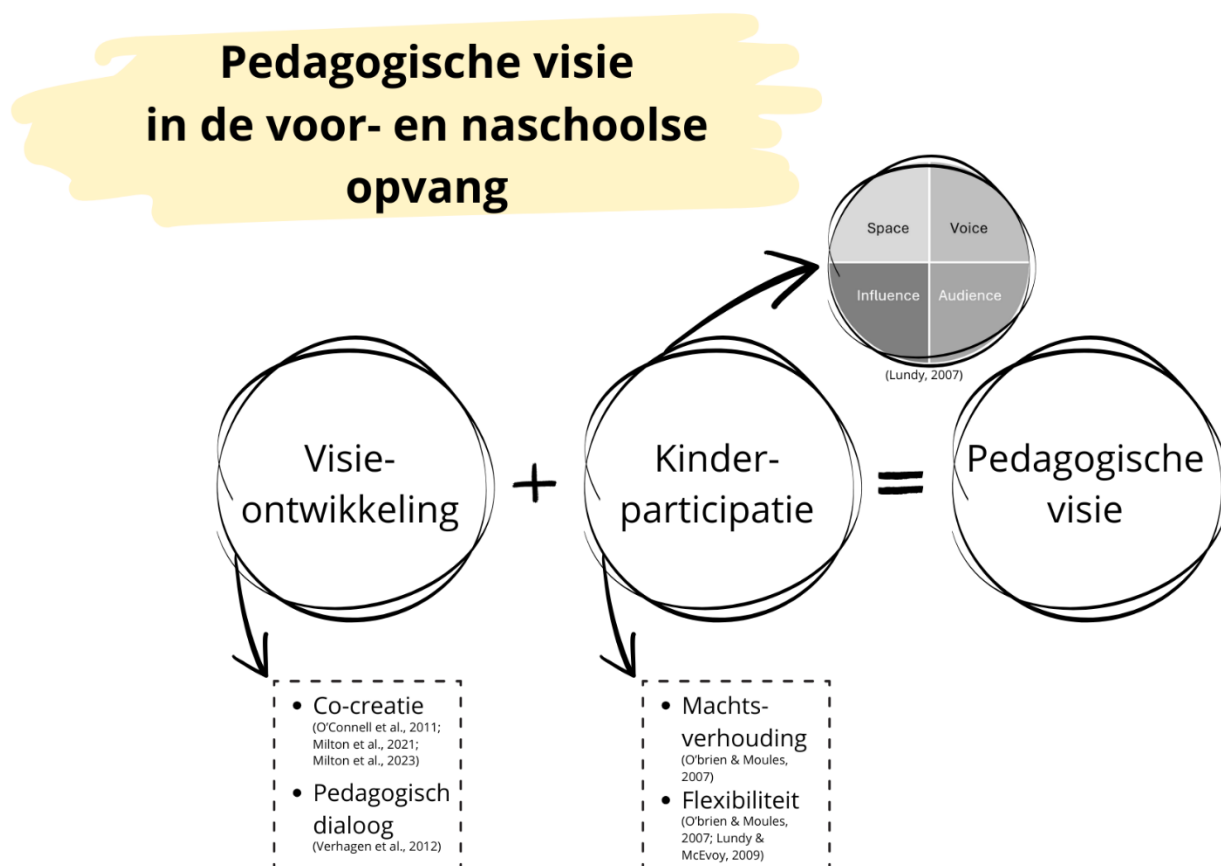

Fig. 2. Theoretisch kader.

3. Methodologie en onderzoekscontext

3.1. Onderzoekscontext en -populatie

Dit onderzoek vond plaats in Leefschool Het Biezebos te Waregem. Deze school telt 110 leerlingen. Het schoolteam bestaat uit:

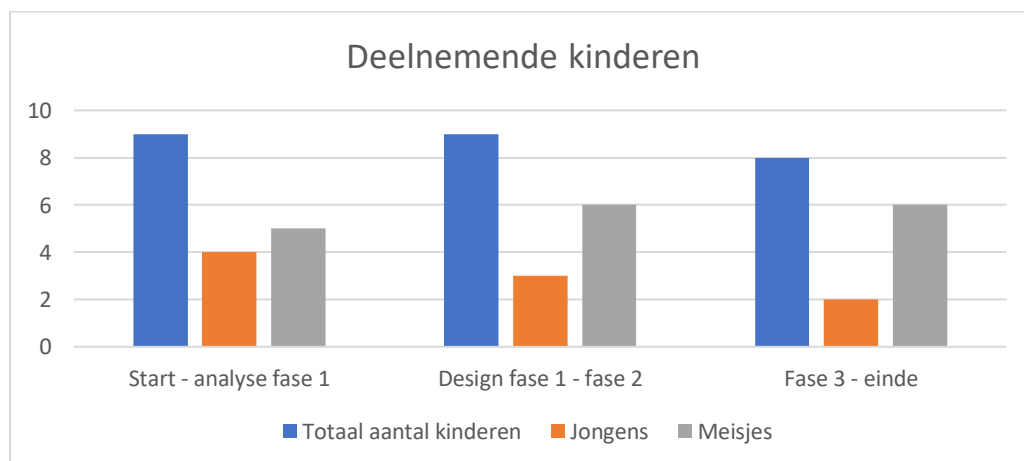
7 leerkrachten	1 kinderverzorgster	1 zorgleerkracht	1 zorgcoördinator	3 onderhouds- medewerkers
1 opvang- verantwoordelijke	3 busbegeleiders/ -chauffeurs	4 godsdienstleerkrachten	1 administratief medewerker	1 directeur

De visie van de school kadert binnen 'beleven, ondernemen en samen'. Via kwaliteitsvol onderwijs zetten ze in op zelfsturing, nieuwsgierigheid, autonomie, betrokkenheid en reflectie. Kinderen nemen

de regie van hun eigen leerproces in handen waarbij het team hen begeleidt tot het laten groeien en bloeien van hun talenten. Dit gebeurt in een warme, groene en stimulerende leer- en leefomgeving vanuit het belang van geborgenheid, welbevinden, vertrouwen, ontdekken en samenwerken. Binnen het samenwerken wordt de nadruk gelegd op het creëren van ruimte voor de inbreng van de kinderen (Leefschool Het Biezebos, 2022).

Vanuit de visie om samen school te maken, kiest de school ervoor om zelf de voor- en naschoolse opvang te creëren. De voor- en naschoolse opvang vindt plaats in een multifunctionele ruimte (turnzaal, eetzaal en opvang) of buiten. Tot januari was er één persoon verantwoordelijk voor de opvang. Deze persoon heeft geen bekwaamheidsbewijs, maar door de jaren ervaring wordt dit gelijkgesteld. Sinds februari worden twee begeleiders voorzien tijdens het eerste uur na school (piekmomenten). De tweede begeleider was leerkracht in haar land van herkomst. De extra begeleiding werd mede gefaciliteerd door het onderzoek, aangezien er bijkomende aandacht kwam voor de draagkracht van de verantwoordelijke. Elke maand gaan er gemiddeld 66 kinderen naar de opvang. Dit varieert van kleuters tot kinderen van het zesde leerjaar.

Gedurende het onderzoek werkten tien kinderen uit de voor- en naschoolse opvang mee. Zij werkten samen met de verantwoordelijke van de opvang, de zorgcoördinator en de directeur van de school. Daarbij werd de pedagogische visie van de school via co-creatie vertaald in kernwaarden voor de opvang, waarbij normen gecreëerd werden voor het pedagogisch handelen in de opvang. Vooraf aan het onderzoek werd in de opvang uitleg gegeven aan de kinderen. Elk kind mocht dan individueel aangeven of ze wilden deelnemen of niet. Vanuit de kinderen die wilden deelnemen, werd per leeftijd één leerling meegenomen in het onderzoek. Het onderzoek werd gestart met negen kinderen (vier jongens en vijf meisjes). Eén van de jongens stopte echter kort na de start van het onderzoek. Hij werd vervangen door een andere leerling o.w.v. het belang van de stem van de oudste kinderen. In zijn plaats kwam een meisje. Verder stopte een andere jongen tijdens de evaluatie van de tweede cyclus van het onderzoek. Hij werd niet vervangen omdat zijn stem reeds werd meegenomen in het proces. Zo eindigde het onderzoek met acht kinderen (twee jongens en zes meisjes) (Grafiek 1. Deelnemende kinderen). Naast de vaste deelnemers aan het onderzoek, werden tijdens de evaluatiefases ook vragenlijsten ingevuld door mensen die niet rechtstreeks deelnamen aan het onderzoek (drie ouders, de administratief medewerker van de school, een leerkracht en de extra begeleider van de opvang). Hun deelname kwam voort uit toevallige aanwezigheid en bereidwilligheid op de evaluatiemomenten.

Grafiek 1. Deelnemende kinderen.

3.2. Probleemstelling en onderzoeksdoel

Voor de start van het onderzoek in de voor- en naschoolse opvang van Leefschool Het Biezebos werkte er slechts één persoon in de opvang. Zij gaf aan dat het moeilijker werd om nog motivatie te vinden. Dit kwam vanuit angst voor de reactie van de kinderen over de activiteiten in de opvang en angst voor de reactie van de ouders over de opvang. Dit gecombineerd met een gebrek aan visie voor de opvang, maakte haar onzeker. De zorgcoördinator en de directeur van de school waren hiervan op de hoogte. Allen voelden ze de nood om hier iets aan te doen. Dit vormde de start van de probleemstelling: wat is de visie van de opvang? Aangezien de opvang behoort tot de school, kon deze hiervoor wel terugvallen op de pedagogische visie van de school. Maar dit gaf nog niet genoeg duidelijkheid. Tijdens gesprekken met de verantwoordelijke van de opvang, de directeur en de zorgcoördinator van de school, kwam naar boven dat de kinderen centraal staan op school.

“Het belangrijkste is dat de kids gelukkig zijn in de opvang.”

“Ik ben bang om hen tekort te schieten.”

(Verantwoordelijke opvang)

Dit leidde ertoe dat dit een participatief onderzoek werd. De kinderen namen actief deel aan het proces waarbij de vraag luidde als volgt: **Hoe laten kinderen de pedagogische visie van een basisschool weerklanken in de voor- en naschoolse opvang?**

Volgende deelvragen werden hierin meegenomen:

- Wat is een pedagogische visie en hoe wordt deze ontwikkeld?
- Hoe kunnen kinderen mee participeren in een visieontwikkeling?
- Wat is de pedagogische visie van deze basisschool?
- Hoe vertalen kinderen deze visie naar de opvang?
- Welke vorm krijgt de vertaalde visie?
- Biedt de vertaalde visie handvaten in de voor- en naschoolse opvang?

3.3. Methodologie

3.3.1. Ontwerponderzoek

Er werd gekozen voor een participatief ontwerponderzoek volgens het ADDIE-model (Analyse, Design, Develop, Implement, Evaluate) waarbij kinderen centraal staan. Het creëren van een pedagogische visie voor de voor- en naschoolse opvang ontstond vanuit de nood van de school om de opvang en de school pedagogisch op één lijn te brengen. Tijdens dit onderzoek werd er pedagogisch dialoog gecreëerd waarbij de kinderen eigenaarschap konden opnemen zodat op deze manier bijkomend ingespeeld werd op hun noden.

Er werd tevens gewerkt volgens het model van Lundy (2007), waarbij ruimte (space) werd gecreëerd voor de kinderen om hun blik (voice) te geven op de pedagogische visie. De kinderen brachten hun

stem samen, waarna deze werd voorgesteld aan de beleidvoerders (audience). Tijdens overleg tussen de kinderen en de beleidvoerders werd afgestemd hoe de kernwaarden konden worden toegepast in de opvang. Naderhand werd dit door alle partijen geëvalueerd en bijgesteld vertrekkende vanuit het perspectief van de kinderen (influence).

Omwille van de grote leeftijdsdifferentiatie in de opvang was het belangrijk om de noden van alle kinderen mee te nemen. Er wilden meer kinderen meedoen aan het onderzoek dan nodig, waardoor werd gekozen om de aspectenmethode toe te passen (een vertegenwoordiger van iedere belanghebbende groep kiezen) (Decin et al., 2016). Er werd één leerling per leeftijd betrokken in het onderzoek (van eerste kleuterklas tot zesde leerjaar), doordat elke leeftijd een belanghebbende groep was in dit verhaal.

3.3.2. Ethische overwegingen

In dit participatief ontwerponderzoek werden negen kinderen actief betrokken. Het was belangrijk om zowel hen als hun ouders mee te nemen in het verhaal en hen van alle nodige informatie te voorzien (doel, methode, verwachtingen, gegevensverwerking, contactinformatie). De kinderen kregen de uitleg in groep tijdens de opvang en de ouders van de kinderen die graag wilden deelnemen, kregen een flyer mee. Bijkomend werd er een algemene affiche opgehangen met uitleg over het onderzoek (Fig. 3. Voorstelling onderzoek). Eerst werd aan de kinderen gevraagd of ze graag wilden deelnemen aan het onderzoek. Er werd actief om hun assent gevraagd door op een kaartje hun eigen antwoord te omcirkelen (bloem = meedoen, wolk = niet meedoen). Op de achterkant van het kaartje schreven ze zelf hun naam of ze konden dit vragen aan de verantwoordelijke van de opvang (Foto 1. Assent van de kinderen). Via de creatieve manier van assent werd geprobeerd om de obstakels in het delen van hun mening zo klein te maken. Er werd expliciet vermeld dat de kinderen vrije keuze hadden. Ze werden niet verplicht om deel te nemen en konden ook op elk moment stoppen. Bij de kinderen die wensten deel te nemen aan het onderzoek werd verder nog informed consent gevraagd aan de ouders. Indien er meer dan één kind per leeftijd was, werd de verdere selectie gemaakt door de onderzoeker en de zorgcoördinator van de school. Daarnaast werd er een informed consent gevraagd aan de directeur, zorgcoördinator en verantwoordelijke van de opvang, nadat ze de uitleg kregen over het onderzoek. Bijkomend werd expliciet vermeld dat de gegevens vertrouwelijk zijn, om wederzijds respect en vertrouwen te bouwen.

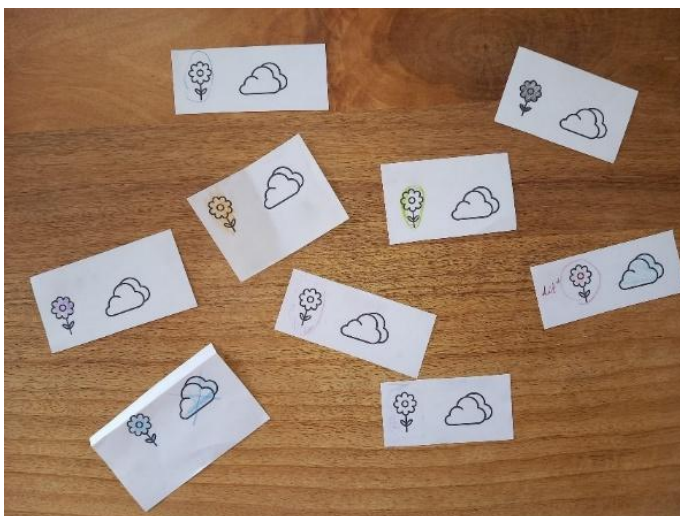

Foto 1. Assent van de kinderen.

Fig. 3. Voorstellen onderzoek.

3.4. Dataverzameling, -registratie en -analyse

Onderstaande tabellen bieden een overzicht van de gebruikte dataverzamelingstechnieken die werden gebruikt om de deelvragen van de probleemstelling uit te werken.

Dataverzameling fase één

ADDIE fase	Deelvraag	Dataverzamelings-techniek	Wie/waar
Analyse 1	Wat is een pedagogische visie en hoe wordt deze ontwikkeld?	Literatuuronderzoek	Ehb-Bib search, google scholar
	Hoe kunnen kinderen mee participeren in een visieontwikkeling?	Literatuuronderzoek	Ehb-Bib search, google scholar
		Semigestructureerd interview A	Directeur van de school
	Wat is de pedagogische visie van deze basisschool?	Documentanalyse	Visie school (website)
	Hoe vertalen kinderen deze visie naar de opvang? (Space & Voice; Lundy, 2007)	Diepte-interview A	3 kleuters uit de opvang
		Focusgroep A	6 lagere schoolkinderen uit de opvang
		Observatie A	In de opvang
Design & Development 1	Welke vorm krijgt de vertaalde visie? (Space & Voice; Lundy 2007)	Focusgroep D1	9 kinderen uit de opvang (kleuters en lager samen)
Implement 1	Hoe kan de vertaalde visie toegepast worden? (Audience & Influence; Lundy, 2007)	Vergadering	Afgevaardigde van de kinderen, directeur en zorgcoördinator van de school en verantwoordelijke opvang
		Overleg	Verantwoordelijke van de opvang
		Terugkoppeling in groep	Tijdens de opvang door verantwoordelijke en afgevaardigde van de kinderen
Evaluate 1 & Analyse 2	Biedt de vertaalde visie handvaten in de voor- en naschoolse opvang? (Audience & Influence; Lundy, 2007)	Focusgroep E1	9 kinderen uit de opvang (kleuters en lager samen)
		Vragenlijst	Directeur en zorgcoördinator van de school en verantwoordelijke opvang
		Observatie E1	In de opvang

Tabel 1. Dataverzameling fase 1.

Dataverzameling in fase twee en drie

ADDIE fase	Deelvraag	Dataverzamelings-techniek	Wie/waar
Design & Development 2	Welke vorm krijgt de vertaalde visie? (Space & Voice; Lundy, 2007)	Focusgroep D2	9 kinderen uit de opvang (kleuters en lager samen)
Implement 2	Hoe kan de vertaalde visie toegepast worden? (Audience & Influence; Lundy, 2007)	Vergadering	Afgevaardigde van de kinderen, directeur en zorgcoördinator van de school en verantwoordelijke opvang
		Overleg	Verantwoordelijke van de opvang en afgevaardigde van de kinderen
		Terugkoppeling in groep	Tijdens de opvang door verantwoordelijke en afgevaardigde van de kinderen
Evaluate 2 & Analyze 3	Biedt de vertaalde visie handvaten in de voor- en naschoolse opvang? (Audience & Influence; Lundy, 2007)	Focusgroep E2	9 kinderen uit de opvang (kleuters en lager samen)
		Vragenlijst	Directeur en zorgcoördinator van de school en verantwoordelijke opvang
		Observatie E2	In de opvang
Design & Development 3	Hoe kan de vertaalde visie toegepast worden? (Space & Voice; Lundy, 2007)	Focusgroep D3a	5 leerlingen uit de opvang
		Focusgroep D3b	3 kleuters uit de opvang
Implement 3	Hoe kan de vertaalde visie toegepast worden? (Audience & Influence; Lundy, 2007)	Overleg	Verantwoordelijke van de opvang
Evaluate 3	Biedt de vertaalde visie handvaten in de voor- en naschoolse opvang? (Audience & Influence; Lundy, 2007)	Focusgroep E3a	5 leerlingen uit de opvang
		Focusgroep E3b	3 kleuters uit de opvang
		Vragenlijst	Directeur en zorgcoördinator van de school en verantwoordelijke opvang
		Observatie E3	In de opvang door de zorgcoördinator
		Mondelinge bevraging	Tijdens tentoonstelling op het schoolfeest

Tabel 2. Dataverzameling fase twee en drie.

3.5. Verloop van het onderzoek

3.5.1. Fase 1

3.5.1.1. Analyse 1

Bij de start van het onderzoek werd er literatuur verzameld om te weten wat een pedagogische visie is, hoe deze wordt ontwikkeld en op welke manier kinderen kunnen participeren aan de visieontwikkeling. Hiervoor werden verschillende zoektermen gebruikt (Bijlage 1. Zoektermen literatuuronderzoek), welke gecombineerd werden met 'AND' en 'OR'. Er werd gezocht via Ehb-bib search en Google Scholar.

Als volgende stap werd een semigestructureerd interview afgenomen met de directeur van de school om na te gaan wat de pedagogische visie van de school is en op welke manier kinderen kunnen participeren aan de visieontwikkeling (Bijlage 2. Semigestructureerd interview A). Dit omdat de directeur het meest vertrouwd is met de pedagogische visie. Het interview werd opgenomen en getranscribeerd (transcriptie uitgevoerd door AI, met correcties door de onderzoeker). Nadien werd het selectief gecodeerd om concepten van de pedagogische visie met elkaar te verbinden (Mortelmans, 2007). De codes werden vervolgens onderverdeeld volgens ondernemen, beleven en samen, zoals in de pedagogische visie van de school (Bijlage 3. Codeboom semigestructureerd interview A).

Daarnaast werd de pedagogische visie gedownload van de schoolwebsite voor documentanalyse. Dit werd thematisch gecodeerd, waarna het opnieuw werd onderverdeeld volgens ondernemen, beleven en samen (Bijlage 4. Codeboom visietekst).

Nadien werden de codebomen van het semigestructureerd interview en van de visietekst samengevoegd, waarbij enkel de overlappende woorden werden meegenomen (Bijlage 5. Codeboom pedagogische visie). Deze werden nadien gegroepeerd tot er acht pijlers overbleven die als basis dienden voor het vervolg van het onderzoek (Fig. 4. Visiepijlers voor de kinderen).

Fig. 4. Visiepijlers voor de kinderen.

Om deze pijlers verstaanbaar te maken voor de kinderen, werden er foto's gezocht die passen bij de pijlers (Fig. 5. Foto's per pijler). Doordat de foto's geselecteerd werden door de onderzoeker, werden ze op deze manier aan de interpretatie van de onderzoeker onderworpen. Om transparantie te creëren werden de foto's besproken met de zorgcoördinator alvorens over te gaan naar de volgende stap.

Fig. 5. Foto's per pijler.

Na de analyse van de visie werden de kinderen betrokken (vijf meisjes en vier jongens). Met de kleuters (N=3) werd er een diepte-interview gedaan. Op deze manier werd er ruimte (space) gecreëerd voor het kind om zich gedurende het gesprek te ontplooiën (Dedding et al., 2013; Lundy, 2007). Kinderen vanaf drie jaar kunnen hun eigen ervaringen reeds onder woorden brengen, maar het is belangrijk om hiervoor een zachte aanloop te nemen (Mortelmans, 2007). Vandaar werd het interview met de kleuters gestart vanuit de foto's met de concepten van de pedagogische visie van de school. Het kind kon zelf vragen stellen over de foto's om de visie van de school beter te leren kennen. Daarna mocht het kind een collage maken op A2-formaat. Er lagen stiften, kleurpotloden, lijm en een schaar. Ze mochten zelf kiezen welke foto's en materialen ze gebruikten (Fig. 6. Creatie collages, Fig. 8. Collages van de kinderen). Het doel was om te ontdekken welke concepten het kind belangrijk vindt in de voor- en naschoolse opvang.

Fig. 6. Creatie collages.

De diepte-interviews werden opgenomen en getranscribeerd (door AI, met correcties door de onderzoeker). Hierna werden deze thematisch gecodeerd volgens de visiepijlers voor de kinderen (Fig. 4. Visiepijlers voor de kinderen). De thema's kwamen overeen met de collages die ze gemaakt hadden (Fig. 8. Collages van de kinderen). De meest voorkomende thema's waren hart, samen, spelen, veiligheid, zelf.

“Als iemand bij mij in de poppenhoek bent, vind ik dat wel leuk.”
(Kleuter 3)

“En ze kijkt of er dieren zitten in het gras.”
(Kleuter 2)

Met de kinderen van de lagere school (N=6) werd op dezelfde manier een focusgroep A gehouden. De foto's lagen klaar en de kinderen mochten hier vragen over stellen. Ze kregen ook elk een apart A2-papier waarop ze een collage mochten maken (Fig. 6. Creatie collages, Fig. 8. Collages van de kinderen). Deze focusgroep werd opgenomen, maar niet getranscribeerd. Het was te chaotisch om alles uit te schrijven. Wel werd het opnieuw beluisterd om uitspraken op te vangen die hun collages versterkten. Bij het begin van de focusgroep werden eerst afspraken gemaakt om veiligheid te installeren. Om de kinderen hierin te betrekken, mochten zij de afspraken maken. Aangezien ze het gewoon zijn om kringgesprekken te voeren, verliep dit heel vlot. Ze luisterden naar elkaar en gaven elkaar de ruimte. Omdat dit creatiemoment niet individueel verliep, was te zien dat de kinderen elkaar beïnvloedden. Hier werd aangegeven dat ze volledige vrijheid hadden over hun collage en dat ze hun eigen gedachten hierbij mochten creëren. Sommige kinderen gaven duidelijk hun grenzen hierin aan. Ze creëerden hun eigen collage en hielden zich niet bezig met anderen. Anderen gebruikten soms wel inspiratie van de medeleerlingen.

Na het maken van de collages, werden deze geanalyseerd. Er werd geturfd welke concepten het meest aan bod kwamen. Hiermee werd een woordspin gemaakt (Fig. 7. Woordspin met meest voorkomende concepten collages). Oorspronkelijk ging dit getoond worden aan de kinderen om van daaruit verder te werken en de belangrijkste woorden eruit te halen. De woordspin werd uiteindelijk niet gebruikt voor het verdere proces, aangezien het ging om een interpretatie van de woorden van de kinderen. Deze interpretatie kon een wending geven aan het onderzoek die de oorspronkelijke beleving van de kinderen maskeerde. Vandaar werd er gekozen om voor de volgende stap verder te gaan met de collages zelf. Op deze manier konden de kinderen hun eigen beleving verdiepen en samenvoegen met zo min mogelijk invloed van buitenaf.

Bijkomend werd opgemerkt dat de woorden die de kinderen kozen bij de foto's vaak overeenstemden met de oorspronkelijke woorden van de visie. Deze woorden werden vooraf niet meegegeven aan de kinderen. Dit gaf aan dat de sturing door de interpretatie van de onderzoeker beperkt was.

Fig. 7. Woordspin met meest voorkomende concepten collages.

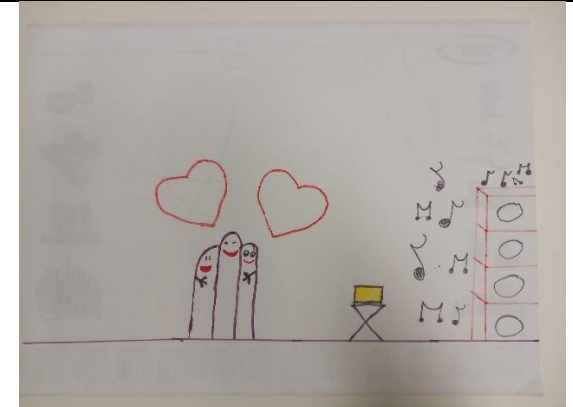
Naast de diepte-interviews en de focusgroep A werd ook een observatie uitgevoerd tijdens de opvang. Dit gebeurde telkens een half uurtje op twee verschillende momenten. Het ging om een participatief verhulde observatie. Dit om de werking zo weinig mogelijk te beïnvloeden. Tijdens observatie A (Bijlage 6. Observatielijst A) werd gezien dat er weinig ruimte was in de opvang voor de eigen mening en expressie van de kinderen. De begeleider van de opvang had er moeite mee als de kinderen vroegen om iets op een andere manier te organiseren dan vooraf vastgelegd. De interactiemomenten tussen de kinderen en de begeleider kwamen op deze momenten voornamelijk vanuit nood aan verzorging, de vraag om mee te spelen en het vragen van toestemming voor spelletjes of om naar het toilet te gaan. Tijdens dit moment was er echter een andere begeleider aanwezig. Het was niet de verantwoordelijke van de opvang.

"Een hart ga ik eerst."
(Kleuter 1)

"Dat ze samen knuffels geven."
(Kleuter 3)

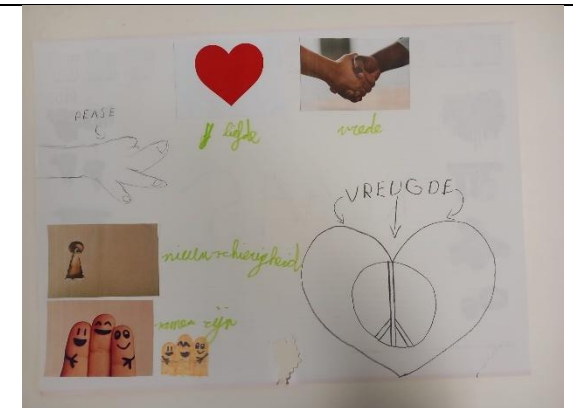
"Samen zijn is voor mij belangrijk."
"Familie."
(Leerling 6)

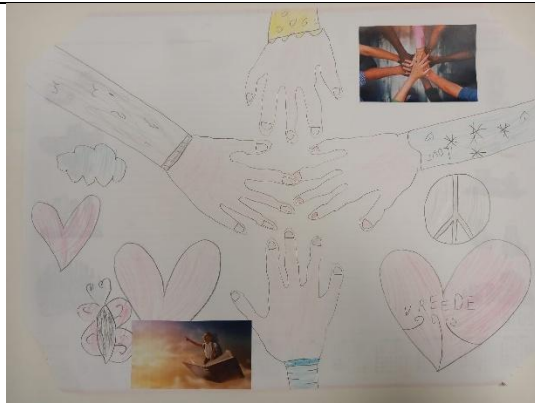
"Ik heb dit alleen gedaan wat belangrijk is."
"Lief zijn voor je gezin en familie."
"Je vrienden kan je altijd troosten."
(Leerling 2)

"Een toeter zie ik daar."
"Wij zijn wel lief voor elkaar. Wij zijn beste vrienden."
"Ik vind dat leuk dat mijn hand staat daarop."
(Kleuter 2)

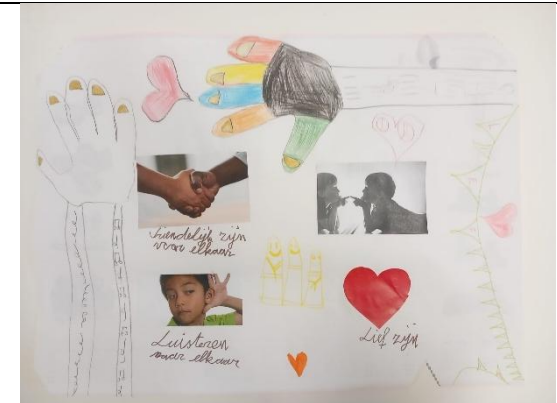
"Ik doe dat ook vaak bij mijn vrienden, zo zitten."
"Met anderen leren omgaan en niet altijd boos worden."
(Leerling 5)

"Ik heb creatieve ideeën."
 "Iedereen mag fantaseren."
 "Dat je niet uitgesloten wordt, dat je nooit alleen bent."
 (Leerling 3)

"Luisteren."
 "Samen spelen."
 (Leerling 1)

"Lief zijn voor elkaar en luisteren naar elkaar."
 "Mag ik een vredesvlag tekenen?"
 "Kijk, ik heb lief zijn voor elkaar geschreven."
 (Leerling 4)

Fig. 8. Collages van de kinderen.

3.5.1.2. Design & develop 1

Er werd gekozen om iets visueels te ontwikkelen met de kinderen, waardoor zij hun vertaling van de visie tastbaar konden maken. Door beeld te gebruiken en niet enkel woorden, konden alle kinderen hieraan deelnemen en niet enkel de oudere kinderen die al kunnen lezen en schrijven.

Om de concepten van alle kinderen samen te brengen, werd een focusgroep D1 georganiseerd met zowel de kleuters als de kinderen van de lagere school (N=9). Tijdens deze focusgroep kregen ze elk hun collages terug en mochten ze deze verknippen. Het doel was om één grote visiecollage (A0-formaat) te maken waarbij drie kernwaarden werden opgeschreven.

Bij de start van dit deel besloot één van de oudere leerling om te stoppen met het onderzoek. Hij wilde niet verder nadenken over de opvang. Aangezien er in de literatuur te vinden is dat het aanbod van de opvang soms tekort schiet voor oudere leerlingen, werd besloten om een andere leerling te laten meedoen in zijn plaats. Van dezelfde leeftijd wilde slechts één andere leerling deelnemen. Dit was een meisje. Hierdoor veranderde de verhouding naar drie jongens en zes meisjes. Deze leerling doorliep echter een verkort traject. Aan het begin van de focusgroep D1 schreef ze kort een aantal belangrijke woorden op en maakte hier een tekening bij. Op deze manier kon zij ook eigen dingen toevoegen aan de grote collage.

Focusgroep D1 startte met het verknippen van de eigen collage. Er werd gevraagd om het belangrijkste uit te knippen. De kinderen mochten dit dan zelf allemaal toevoegen aan de grote visiecollage (Foto 2. Visiecollage). Eenmaal alles erop lag, werd gezocht naar woorden bij de foto's en tekeningen. De input van de kinderen werd samengevat en herhaald om te komen tot kernwaarden. Iedereen hielp elkaar hierbij en luisterde naar elkaar. Zowel de jongsten als de oudsten hadden hun inbreng. Vooraleer de woorden werden afgeklopt, werd het akkoord van elk kind gevraagd. Zo kwamen vier kernwaarden naar boven (i.p.v. drie): **knuffel, samen, fantasie en jezelf zijn**. Deze werden veelvuldig en met versiering genoteerd op de visiecollage (Foto 2. Visiecollage). Daarnaast wilden de kinderen ook hun eigen naam hierop noteren. Ze waren duidelijk trots op hun werk.

Onderzoeker: "Welk woord willen jullie gebruiken voor vrede, vreugde, vriendschap?"

Kleuter 1: "Knuffel!"

De andere kinderen: "JA!"

Tijdens deze focusgroep werden korte notities gemaakt. Deze dienden om het gesprek structuur te geven en op te kunnen terugvallen tijdens latere gesprekken. Het werd niet opgenomen uit de verwachting dat het chaotisch ging zijn. Echter was een opname wel een meerwaarde geweest zodat het verhaal achter de collage meer naar voor kon treden. Dit werd in de volgende focusgroepen wel gedaan.

De visiecollage werd samengesteld vanuit documentanalyse, een interview met de directeur en gesprekken met de kinderen. De kinderen ontwierpen dit en vormden zo de basis om verder mee aan de slag te gaan om handvaten (normen) te creëren voor het pedagogisch handelen in de opvang (Fig. 9. Ideeëncollage visiecollage). Daarom werd besloten om het op te hangen in de opvang. De voorwaarden hiervoor waren het zoeken van een plek waar zowel de kleuters, de lagereschoolkinderen als de ouders het konden zien.

Foto 2. Visiecollage.

Fig. 9. Idee-creatie visiecollage.

3.5.1.3. Implementatie 1

Twee kinderen (derde en zesde leerjaar) wilden graag afgevaardigde zijn om in overleg te gaan met de verantwoordelijke van de opvang, de zorgcoördinator en de directeur. Tijdens de vergadering gaven de kinderen uitleg over hun collage en de gekozen kernwaarden. Er zat echter een week tussen het maken van de collage en de terugkoppeling, waardoor de kinderen niet altijd goed wisten wat er allemaal verteld was. Met behulp van de onderzoeker vonden ze wel opnieuw hun weg hierin. Om de invloed van de onderzoeker te beperken in de volgende cycli, werd het ontwerp en de terugkoppeling op dezelfde dag geplaatst. Hierdoor kon de directeur niet aanwezig zijn. Wel waren de verantwoordelijke van de opvang en de zorgcoördinator er bij.

“Een Warme William zijn voor elkaar.”
(Leerling 7)

“Met vrienden samen zijn.”
(Leerling 3)

Bijkomend werd tijdens de teamvergadering gekeken hoe de kernwaarden een houvast konden bieden voor het pedagogisch handelen in de opvang. Per kernwaarde werd hierover nagedacht en werden er normen aan gekoppeld (Foto 3. Kernwaarden). Er ontstond pedagogisch dialoog waarbij de kinderen eigenaarschap konden nemen en kennis konden uitwisselen met de anderen. De noden en het handelen werden op elkaar afgestemd. De directeur merkte ten slotte op dat alle kernwaarden een betekenis konden krijgen door het organiseren van een kringmoment in de opvang. Tijdens een kringmoment zit iedereen samen en kan er samen beslist worden, er wordt geluisterd naar elkaar, er wordt ruimte gecreëerd om jezelf te zijn en een eigen verhaal te kunnen vertellen en het biedt de mogelijkheid om je fantasie de vrije loop te laten gaan. Zo werden uiteindelijk normen gekoppeld aan de kernwaarden (Fig. 10. Normen bij de kernwaarden). De verduidelijking van de kernwaarden en de normen werd deze keer visueel gemaakt door de onderzoeker. Tijdens de volgende cyclus konden de kinderen dit zelf doen.

“Ik vind het belangrijk om zelf dingen te kunnen vertellen.”
(Leerling 3)

“Tijdens het knutselen, keuzes geven in materialen en vormgeving.”
(Verantwoordelijke opvang)

“Oh ja, het zou leuk zijn om voor te lezen voor de kleintjes!”
(Leerling 7)

Foto 3. Kernwaarden.

"Iedereen een eigen plaats geven in de opvang en dat zichtbaar maken."
(Directeur)

"Het zou leuk zijn als je [verantwoordelijke opvang] meer zou meespelen."
(Leerling 3)

Fig. 10. Normen bij de kernwaarden.

Na het gesprek werd met iedereen een zichtbare plek gezocht om de visiecollage op te hangen in de opvang (Foto 4. Zichtbare plaats voor visiecollage). Het gesprek zelf werd niet opgenomen, maar er werden wel notities bijgehouden op om te kunnen terugvallen.

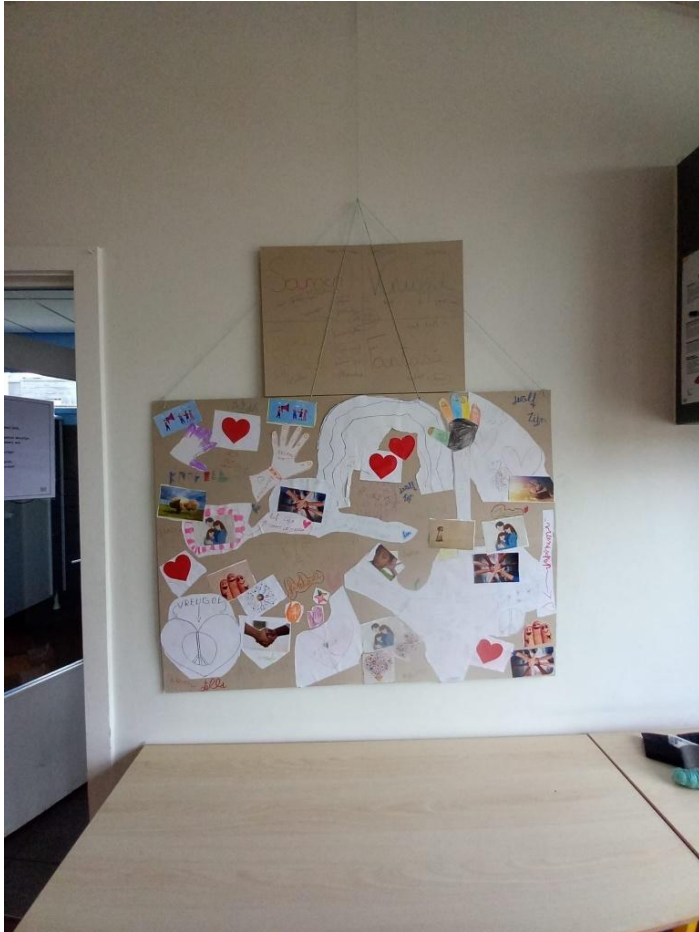

Foto 4. Zichtbare plaats voor visiecollage.

Oorspronkelijk was dit het enige aspect voor de implementatie. Om echter vertraging in te brengen en de participatiegraad van de verantwoordelijke en de andere kinderen van de opvang te verhogen, werden extra momenten ingelast. Allereerst werd met de verantwoordelijke van de opvang bekeken hoe de normen te concretiseren. Daarin werd beslist om tijdens de lange weekdagen een kringmoment in te lassen tijdens koektijd. Hierin konden de kinderen dan beluisterd worden. Ze konden zelf iets vertellen en de activiteiten van de dag konden er afgetoetst worden. Bijkomend ging de verantwoordelijke van de opvang proberen om vaker mee te spelen en kregen de kinderen meer keuze tijdens knutselwerkjes om hun fantasie de vrije loop te laten gaan. Deze implementatie werd nadien tijdens de opvang teruggekoppeld naar de aanwezige kinderen zodat iedereen op de hoogte was. Bijkomend werd er op geduid dat iedereen ook een Warme William voor elkaar dient te zijn. Via deze terugkoppeling kreeg de vertaalde visie meer bekendheid en kon het gedragen worden door iedereen.

3.5.1.4. Evaluatie 1

Een week na de implementatie werd alles geëvalueerd. Tijdens deze evaluatie lag de nadruk op de vorm en de plaats van de visiecollage. Daarnaast werd het gebruik ervan ook bevraagd.

Vragenlijsten

Als eerste vorm van evaluatie werden er vragenlijsten opgemaakt (Bijlage 7. Vragenlijst E1).

- Eén versie voor de verantwoordelijke van de opvang.
- Eén versie voor de directeur en de zorgcoördinator van de school.
- Eén versie voor mensen die niet rechtstreeks deelnamen aan het onderzoek. Twee ouders en de administratief medewerker van de school waren bereid deze in te vullen.

In de vragenlijsten (N=6) werd een onderscheid gemaakt tussen de vorm van de visiecollage, de plaats van de visiecollage en het gebruik van de visiecollage. Ook werd er gepolst naar de betekenis van de visiecollage.

Uit de resultaten van de vragenlijsten kwamen volgende sterktes kwamen naar voor:

- Vorm
 - o Er werd vier keer aangegeven dat de collage krachtig is doordat deze werd gemaakt vanuit de kinderen.
 - o Drie keer werd aangegeven dat de collage aantrekkelijk is door de grootte, kleuren, tekst, foto's en tekeningen.
 - o Twee maal werd geschreven dat het duidelijk is wat de kinderen willen.
 - o Er werd één keer genoteerd dat de collage uitnodigt om te lezen.
- Plaats
 - o Twee maal werd aangegeven dat de collage op een goede plaats hing.
- Gebruik
 - o Er werd twee keer aangegeven dat er soms naar de visiecollage verwezen wordt.
 - o Eén keer werd aangegeven dat de handvaten duidelijk aanwezig zijn via de kernwaarden en dat Warme William heel hard leeft bij de kinderen.

Uit de resultaten van de vragenlijsten kwamen volgende suggesties kwamen aan bod:

- Vorm
 - o Eén iemand raadde aan om de visie te hermaken op ander materiaal.
 - o Eén keer werd geadviseerd een kleurige kader toe te voegen.
- Plaats
 - o Twee keer werd aangegeven dat de collage dichterbij de ingang mocht hangen.
 - o Eén maal werd geopperd om de zichtbaarheid te verhogen via facebook, website.
- Gebruik
 - o Drie maal werd aangeraden om kring, samen, meespelen verder uit te werken, om de toepassing te verhogen. Daarbij werd aangegeven om de toepassing ook te verwoorden naar de kinderen zodat de visie tastbaar zou worden.
 - o Er werd één keer aangegeven om gespreksvorming met de ouders te voeren om de zichtbaarheid te verhogen. Bijkomend werd de band tussen gezin en opvang benadrukt door iemand anders.
 - o Eén iemand adviseerde om het schoolteam extra te betrekken.

Resultaten over “Waarover gaat de visiecollage?”:

- Twee keer werd gesproken over de waarden en normen die centraal staan in de visie van de opvang.
- Samen kwam twee maal naar voor.
- Elkaar respecteren, verbondenheid en creativiteit kwamen elk één maal aan bod.
- Eén keer werd de link tussen het gezin en de opvang aangegeven.

Uit de antwoorden werden de suggesties meegenomen over vorm, plaats en gebruik, zodat hierop verder gewerkt kon worden om de visie zichtbaarder te maken en meer te verspreiden. Zowel de vorm, de plaats en het gebruik dienden aangepakt te worden. De vragenlijsten toonden aan dat het duidelijk was waarover de collage ging. Het gezin kwam hierbij ook aan bod. In fase één werd hier nog niet op ingespeeld, maar verder in het proces zou hier nog op ingezet worden.

Vanuit de antwoorden van de vragenlijsten werd opgemerkt dat de gestelde vragen soms te gesloten waren. Bij de volgende vragenlijsten werden daarom meer open vragen gesteld om af te toetsen of de visiecollage effectief begrepen werd.

Observatie

Een tweede evaluatievorm was een observatie in de opvang. Er werd op twee opeenvolgende dagen telkens een half uurtje geobserveerd (Bijlage 8. Observatielijst E). Dit was een participatief verholde observatie. Hieruit bleek dat er weinig ruimte gecreëerd werd voor de kinderen om hun verhaal te vertellen. Wel konden ze vrij iets komen vertellen. Daarnaast was er een wisselende houding naar de toegestane invloed van de kinderen. Dit was voornamelijk situatieafhankelijk.

Tijdens koektijd: “Mag ik ook daar zitten?” “Je zit nu neer”. → geen invloed

“Ik ben klaar, mag ik spelen?” “Ja.” → wel invloed

Tijdens de observatie werden volgende kernwaarden toegepast:

- Fantasie en jezelf zijn (keuze): in vrij spel mochten de kinderen al hun fantasie gebruiken. Dinosaurussen, vliegtuigen en lavamonsters passeerden de revue.
- Samen: kinderen speelden samen in hun fantasiespel, er werd samen gevoetbald en gevraagd om mee te doen.

Knuffel (Warme William) kwam niet aan bod tijdens deze momenten. Ook werd er niet verwezen naar de visie en werden de kernwaarden niet verwoord.

Hieruit bleek dat de kernwaarden van de opvang af en toe werden toegepast, maar dat ze nog niet werden verwoord. Dit kon wijzen op een lage zichtbaarheid van de visie waardoor deze minder gekend was.

Focusgroep

Als laatste evaluatiemanier was er een focusgroep E1 met de kinderen (Bijlage 9. Vragenlijst focusgroep E1). Hierbij werden ook de vorm, de plaats en het gebruik bevraagd. Eerst en vooral werden de kernwaarden overlopen om na te gaan of ze hier nog steeds overtuigd van waren. Ze mochten ook hun fantasie de vrije loop laten om te kiezen waar ze de collage wilden ophangen en mochten hun

ideale wereld schetsen van de dingen die ze wilden veranderen. Daarnaast werd ook de toepassing van de visiecollage geëvalueerd. Deze focusgroep werd opgenomen en nadien meerdere keren beluisterd om uitspraken van de kinderen te vangen en hun verhaal vorm te geven. Qua vorm waren de kinderen over het algemeen tevreden. Wel wilden ze de woorden duidelijker maken en meer foto's toevoegen. Qua plaats kozen ze allemaal samen om dit ergens anders te hangen. Daarbij werd rekening gehouden met iedereen. Bijkomend wilden ze een extra visiecollage buiten ophangen, aangezien de opvang vaker buiten plaatsvond met het goede weer. Iedereen ging akkoord met de twee nieuwe plaatsen voor de visiecollage.

Dan ziet A. dat misschien niet. Die is kleiner.”
(Leerling 7)

“Het wordt nu lente en dan gaan we meestal buiten zitten en dan gaan mama en papa het niet zien.”
(Leerling 2)

“Buiten ook ophangen. Ik vind dat een goed idee.”
(Leerling 1)

Bij het begin van het onderzoek werd er vanuit de directeur gezorgd voor een extra begeleider in de opvang tijdens het eerste uur na school. Dit om de piekmomenten op te vangen. Tijdens het evaluatiegesprek met de kinderen kwam dit duidelijk aan bod. Dankzij de extra persoon was er meer ruimte om mee te spelen, waardoor 'samen' een duidelijke vertaling vond in de opvang.

“Dat jij geen speelgoete kennen, moe je aan de juf vragen ne de juf mee gaat doen.”
(Kleuter 1)

“Leuk, want ze heeft ook zo spelletjes mee.”
(Leerling 1)

“Er zijn minder ruzies, er is meer blijheid. We hebben de laatste tijd veel met elkaar gespeeld. Er is geen tijd om apart te spelen en ruzie te maken.”
(Leerling 7)

De kinderen gaven aan dat de kring niet vaak toegepast werd. Nochtans vertellen de kinderen wel graag iets over zichzelf. Echter vonden ze het niet erg dat de kring niet elke dag werd toegepast. Voor hen was het belangrijkste om een kringmoment te organiseren als er iets gebeurd was, als er ruzie was of als er iemand verdrietig was. Zo vertaalden zij 'knuffel/Warme William' en 'samen'. Dit 'samen' wilden ze bijkomend versterken door allemaal samen te zitten tijdens het koekmoment.

“Ik vind het altijd wel leuk dat we in de kring zitten en een beetje babbelen.”
(Leerling 3)

“Ma zo kring bouwen, zo bouwen, euh zo een kring maken in de opvang en zo wanneer da iemand en keer boos is gaan we iedereen zo euh in een cirkel, euh in een kring zitten en de juf dan in het midden en dan... En dan zo een beetje erover spreken”.
(Leerling 4)

Daarnaast bleven ‘knuffel’ en ‘jezelf zijn’ zeer belangrijke kernwaarden in de opvang. Bijkomend moesten ‘fantasie’ en ‘jezelf zijn’ allebei behouden blijven, maar ze mochten niet opgesplitst worden, ze hoorden samen.

“Goed want als je ruzie hebt met iemand, moet je die nog altijd kunnen knuffelen.”
(Kleuter 3)

“Jezelf zijn vind ik HEEL belangrijk.”
(Leerling 2)

“Als ik naar je blad kijk gewoon die streep weggommen, ze horen samen.”
(Leerling 5)

Uit focusgroep E1 bleek dat de kinderen tevreden waren met de gekozen kernwaarden en normen. Wel hoorden ‘fantasie’ en ‘jezelf zijn’ samen. Ze kozen twee nieuwe plaatsen om de visiecollage op te hangen, waren heel positief over de extra begeleiding in de opvang en gaven tips over de toepassing van de kring in de opvang.

3.5.2. Fase 2

3.5.2.1. Analyse 2

Vanuit de evaluatie van fase één werd in de volgende stap voornamelijk ingezet op zichtbaarheid van de visiecollage. Dit om de vertaalde visie meer te verspreiden en een basis te vormen van waaruit de toepassing daarna verder kon groeien.

Aanpassingen van de vorm en zichtbaarheid van de visiecollage:

- Fantasie en jezelf zijn horen samen
- Meer foto's
- Ander materiaal
- Kleurig kader om opvallender te maken
- Dichter bij de ingang
- Facebook, website
- Binnen en buiten hangen (kopie)

Aanpassing van de normen bij de kernwaarden:

- Knuffel: Warme William
- Samen: meespelen en kring (als er iets gebeurd is)
- Jezelf zijn en fantasie: keuze

3.5.2.2. Design & develop 2

Om de aanpassingen vorm te geven werd een focusgroep D2 gehouden waarin de kinderen aanpassingen aan de visiecollage konden doorvoeren. De kinderen kozen voor een combinatie van verschillende kleuren om een rand te maken rondom de collage. Elk kind mocht een eigen kleur kiezen. Ook schreven de kinderen de kernwaarden en de normen op deze rand. Per woord kozen de kinderen een gekleurd blad (Foto 5. Focusgroep D2).

*“Meerdere kleuren voor de rand! 1 kleur is echt niet tof.”
(Leerling 5)*

*“Juf, ik wil paars!”
(Leerling 2)*

*“En roze!”
(Kleuter 3)*

*“Is dat paars goed?”
(Leerling 7)*

*“Keuze is daar.”
(Leerling 5)*

Foto 5. Focusgroep D2.

Na het maken van de kader werd gevraagd of ze extra foto's wilden toevoegen. Eén van de kleuters vroeg hierbij om een hartje. Twee andere kinderen opperden om een groot hart te maken. Door tijdsgebrek lukte het niet om dit samen met de kinderen te knutselen. Wel mochten zij als eerste het resultaat zien (Foto 6. Visiecollage D2). Ze waren er allemaal tevreden over.

*“Nog een heel groot hartje. Zo de lijnen van het hartje, dat je alles erdoor ziet.”
(Leerling 5)*

*“Zo rond dat poster zo een groot hart maken. Ja dat bedoel ik.”
(Leerling 4)*

Ook deze focusgroep werd opgenomen om nadien het proces te versterken via uitspraken van de kinderen.

[illegible]

35

3.5.2.3. Implementatie 2

Na focusgroep D2 werd met de twee afgevaardigden van de kinderen (eerste en tweede leerjaar) een vergadering gehouden met de verantwoordelijke van de opvang en de zorgcoördinator. De directeur kon niet aanwezig zijn door omstandigheden. Tijdens de vergadering vertelden de kinderen over het proces van de nieuwe vorm van de visiecollage. Ze duiden de samenhang tussen 'fantasie' en 'jezelf zijn', de implementatie van het kringmoment en het positieve aspect van de extra begeleiding en het samen spelen.

*"Samen spelen is leuk omdat we ons dan niet alleen voelen."
(Leerling 2)*

Jezelf zijn in de opvang kwam tijdens het gesprek meermaals naar boven. Hiervoor werden een aantal projectjes opgezet waardoor elk kind zijn eigen plekje kon krijgen in de opvang.

*"Eigenlijk komt het daarop neer. Dat iedereen een takje is in de opvang,
maar dat alle takjes anders zijn é."
(Zorgcoördinator)*

Tijdens deze vergadering was het duidelijk dat het goed was om dit op dezelfde dag te houden als de focusgroep D2. De kinderen wisten nog goed wat er gebeurd was en konden dit makkelijk vertellen. Wel was het voor hen niet zo makkelijk om nog verder te sleutelen aan de normen. Dit werd meegenomen naar fase drie, om te kijken of deze vergadering nog diende door te gaan of dat dit misschien op een andere manier kon gebeuren.

Foto 7 en 8. Visiecollage binnen.

Na de vergadering werd de aangepaste visiecollage opgehangen in de opvang samen met de kinderen (Foto 7 en 8. Visiecollage binnen). Ook buiten werd er een vereenvoudigde versie opgehangen (Foto 9 en 10. Visiecollage buiten). Om de vertaalde visie te verspreiden en dialoog te creëren werd een affiche gemaakt voor op Facebook en Gimme (communicatiekanaal van de school) (Fig. 11. Affiche Facebook). Deze affiche werd opgemaakt door de onderzoeker met aftoetsing bij de zorgcoördinator en verantwoordelijke van de opvang. Op deze manier werden de ouders en de rest van het schoolteam bereikt en werd hun nieuwsgierigheid aangewakkerd.

Foto 9 en 10. Visiecollage buiten.

Fig. 11. Affiche facebook.

3.5.2.4. Evaluatie 2

Een week na de implementatie werd alles geëvalueerd. Tijdens de eerste evaluatie lag de nadruk op de vorm en de plaats van de visiecollage. De impact was op dit moment nog niet zo groot, waardoor het tijdens deze evaluatie de bedoeling was om het gebruik en de toepassing te evalueren.

Vragenlijsten

Als eerste vorm van evaluatie werden er vragenlijsten opgemaakt (Bijlage 10. Vragenlijst E2).

- Eén versie voor de verantwoordelijke van de opvang.
- Eén versie voor de directeur en de zorgcoördinator van de school.
- Eén versie voor mensen die niet rechtstreeks deelnamen aan het onderzoek, om op deze manier extra inbreng te krijgen over de impact van de visiecollage. Eén ouder, een leerkracht en de extra begeleider van de opvang waren bereid deze in te vullen.

In de vragenlijsten (N=6) werd een onderscheid gemaakt tussen de vorm van de visiecollage, de plaats van de visiecollage en het gebruik van de visiecollage. Ook werd er gepolst naar de betekenis van de visiecollage.

Uit de resultaten van de vragenlijsten kwamen volgende sterktes naar voor:

- De plaats aan de inkom van de school werd drie maal genoteerd. De kopie buiten werd als meerwaarde gezien.
- Twee keer werd aangegeven dat het een visueel sterk geheel is. Mede dankzij de hartvorm (waarbij losgekomen werd van een klassieke rechthoek).
- De huidige plaats binnen en de Facebookvermelding werden één keer aangegeven.

Hieruit bleek dat de zichtbaarheid van de visiecollage op een positieve manier werd aangepakt na de vorige evaluatie. Hier diende verder geen focus op te liggen, het kon wel nog meegenomen worden in andere acties.

Resultaten over “Waarover gaat de visiecollage?”:

- Samen kwam drie keer aan bod.
- Fantasie, jezelf zijn, Warme William, meespelen en keuze kwamen twee keer aan bod.
- Andere verwoordingen voor bovenstaande waarden werden telkens één keer verwoord.
 - o Elkaar steunen, helpen, zorgen, samen knutselen, mogelijkheid om zelf iets in handen te nemen, zich veilig voelen in de opvang.
 - o Eigen visie, inspraak van de kinderen, kinderen stimuleren zelfstandige keuzes te maken, gehoord worden in de opvang, unieke plaatsje van elk kind in de opvang.
 - o Relatie tussen opvang-kind/ouder-school.

Er werden verschillende woorden gebruikt om de visiecollage te omschrijven. Door deze allemaal naast elkaar te leggen, werd duidelijk dat de visie begrepen werd zoals bedoeld door de kinderen. Hier kwam opnieuw het verhaal naar voor rond het gezin.

Uit de resultaten van de vragenlijsten kwamen volgende suggesties kwamen aan bod:

- Extra te informeren
 - o Drie keer werden (groot)ouders aangegeven.
 - o Eén maal werden de andere kinderen in de opvang en het schoolteam aangehaald.

- Suggesties om gebruik en kenbaarheid van de visie te verhogen werden telkens één maal aangegeven (in willekeurige volgorde)
 - o Folder
 - o Filmpje
 - o Themaweken per kernwaarde
 - o Kringwerking
 - o Forum
 - o Praktische toepassing: complimentenmuur – samen-sterk-muur
 - o Concrete voorbeelden en herkenbare situaties toevoegen aan collage – foto's
 - o Afbeeldingen van pijlers uit schoolvisie toevoegen
 - o Kinderen: Activiteiten rond de collage
 - o Ouders: Korte visietekst
 - o Team: Introductie op teamvergadering

Hieruit bleek dat er nog allerlei stappen ondernomen konden worden om de implementatie van de visie te vergroten. Belangrijk was om hierbij te vertrekken vanuit de verschillende doelgroepen.

Door meer open vragen te stellen op de evaluatieformulieren werd meer informatie verkregen over de interpretatie van de visiecollage en de mogelijke implementatie hiervan.

Observatie

Een tweede evaluatievorm was een observatie E2 in de opvang. Er werd op twee opeenvolgende dagen telkens een half uurtje geobserveerd (Bijlage 8. Observatielijst E). Dit was bedoeld als een participatief verholde observatie. Een participatief verholde observatie was echter moeilijk uit te voeren doordat de observator was ingeschakeld in de werking. Het was op die moment moeilijk om de aandacht te focussen op de te observeren puntjes. Door de drukte konden geen notities gemaakt worden. Wel werd opgemerkt dat er nog niet werd verwezen naar de visie door de verantwoordelijke van de opvang. 'Samen' kwam voornamelijk aan bod tussen de kinderen, maar bijna niet tussen de kinderen en de verantwoordelijke van de opvang. Door de moeilijkheden tijdens de observatie werd voor de eindevaluatie iemand anders gevraagd om te observeren.

Focusgroep

Als laatste evaluatiemiddel vond een focusgroep E2 plaats met alle kinderen van het onderzoek (Bijlage 11. Vragenlijst focusgroep E2). De kinderen werden bevraagd rond de toepassing van de visiecollage. Daarbij konden ze ook suggesties doen. Tijdens deze focusgroep stopte één van de leerlingen met het onderzoek. Hij voelde geen nood om de visie verder te verspreiden aangezien hij tevreden was in de opvang. Volgens de andere kinderen werd de visie nog niet toegepast in de opvang. Dit omdat sommige kinderen zich niet gedragen als een Warme William, omdat er nog niet veel ruimte was om zelf iets te vertellen en omdat het meespelen nog niet zo vaak gebeurde. Ze verklaarden dit doordat nog niet iedereen op de hoogte was van de visie.

*“Het zou leuk zijn moesten er nog meer kinderen meedoen.”
 “Zo ne keer in de klas gaan samen en zo ne keer onze poster tonen
 en wat we allemaal al gedaan hebben.”
 (Leerling 4)*

De kinderen kwamen samen tot een oplossing om de implementatie te verhogen.

- Rondgaan in de klassen om de visiecollage te presenteren.
- Een paasavontuur in de opvang met teamwork (voor fantasie en samen).
- Knuffelweek (voor jezelf zijn en Warme William).
- Een kringmoment vragen als de regels niet gevolgd worden om aan te duiden hoe het hier in de opvang gaat: Zo doen we het hier en verwijzen naar de collage.

“Door een spelletje te maken.”

(Leerling 7)

“Opdrachtjes doen. Als je die dan juist hebt, krijg je een paaseitje.”

(Leerling 3)

“Geen echte, maar neppe.”

(Leerling 1)

“Dat is zo samen en fantasie bij elkaar.”

(Leerling 7)

“Paashaas is verstopt en als je samenwerkt kan je hem vinden.”

(Leerling 2)

“Iets over jezelf vertellen.

“Dat iedereen een keer zijn knuffel kan meebrengen.”

(Leerling 2)

Kleuters: “Jaaaaa!”

“Ik heb er 18.”

(Kleuter 1)

“Doe maar een hele week.”

(Leerling 1)

“Of we gaan een keer met onze knuffels eten aan tafel.”

(Kleuter 3)

Uit de evaluatie viel op dat de visie begon te leven en bekendheid kreeg. Er was reeds gewerkt aan de zichtbaarheid en vormgeving waardoor het ontwerp de aandacht trok. Daarnaast werd de visiecollage ook verspreid via sociale media om de bekendheid te verhogen. Wel ontstond de nood aan een visietekst om de visiecollage te ondersteunen en bijkomend de gezinnen meer te informeren, activiteiten om alle kinderen van de opvang te betrekken en meer communicatie naar het schoolteam toe. Deze noden voor het uitdiepen van de implementatie bleken uit de vele suggesties die gegeven werden. De evaluatie haalde aan dat het voor de implementatie belangrijk was te focussen op de verschillende betrokken partijen om op deze manier gedragenheid te creëren.

3.5.3. Fase 3

3.5.3.1. Analyse 3

Uit de evaluatie van fase twee bleek een nood aan een grotere gedragenheid en kenbaarheid van de visie. Vandaar werd beslist volgende stappen te ondernemen om de toepassing van de visie en de bekendheid bij de verschillende betrokken partijen te verhogen.

1. Visietekst: korte uitgeschreven tekst over de visiecollage met toevoeging van afbeeldingen uit de visietekst van de school om de link duidelijk te maken.
2. Focusweek per kernwaarde in de opvang (samen, knuffel, fantasie en jezelf zijn), met telkens een documenteerplaat per week om zo de visie te versterken.
3. Activiteiten in de opvang om de kernwaarden bij de andere kinderen aan te brengen (paasavontuur en knuffelweek).
4. Kinderen laten rondgaan in de klassen om de visie uit te leggen.
5. Kleine tentoonstelling op het schoolfeest om de ouders en de rest van het team te betrekken.

Via deze acties werd er ingezet op een maximale betrokkenheid van ouders, het schoolteam, de kinderen in de opvang als de begeleiders van de opvang. Zo werd niet enkel ingezet op bekendheid van de visie, maar kon er ook gedragenheid voor de visie ontstaan.

3.5.3.2. Design & develop 3

De visietekst (Bijlage 12. Visietekst in de opvang) werd uit tijdsoverweging uitgeschreven door de onderzoeker. Dit gebeurde op basis van de kernwaarden en normen van de visiecollage en de vergaderingen tussen de kinderen, directeur, zorgcoördinator en verantwoordelijke van de opvang. Na het uitschrijven werd dit besproken met de verantwoordelijke van de opvang, de zorgcoördinator en de directeur. Hierbij werd samen bekeken welke pictogrammen uit de schoolvisie meegenomen konden worden in de visie van de opvang om zo de verbinding tussen school en opvang te versterken. De directeur besloot om de visietekst over de opvang volgend schooljaar mee te nemen in de algemene schoolvisie om het belang van de opvang te duiden.

Daarnaast werden twee focusgroepen georganiseerd. Met de leerlingen van het lager werd het paasavontuur bedacht (focusgroep D3a) en dankzij de kleuters kreeg de knuffelweek vorm (focusgroep D3b). Er werd bewust opgesplitst vanwege het verschil in complexiteit van beide activiteiten. Tijdens focusgroep D3a ontwikkelden de leerlingen een spel om extra aandacht te geven aan de kernwaarden 'samen' en 'fantasie'. Zo werd een paasavontuur gecreëerd waaraan alle kinderen konden deelnemen. Ze wilden dit laten plaatsvinden op dinsdagavond, aangezien ze dan allemaal aanwezig waren in de opvang. Tijdens het paasavontuur moesten verschillende groepjes opdrachten uitvoeren om samen de paashaas te kunnen bevrijden. In de focusgroep D3b met de kleuters werd een affiche gemaakt om de knuffelweek te promoten. In die week mochten alle kinderen dan hun knuffel meebrengen naar de opvang. Zo kregen ze een eigen plaats in de opvang om te vertellen over zichzelf. De begeleider van de opvang vroeg tijdens de opvang actief naar verhalen over de knuffels en vroeg dan ook aan de kinderen waarom ze hun knuffel mochten meebrengen. Dit om hen aan te zetten tot nadenken en nadruk te leggen op het zorg dragen voor elkaar en het zijn van een Warme William.

3.5.3.3. Implementatie 3

Themaweken en activiteiten in de opvang

In de opvang vonden drie themaweken plaats. De eerste week lag de nadruk op 'samen', waarbij met elkaar spelen een belangrijk element was. Naar de kinderen toe werd dit dan ook vaak verwoord door de verantwoordelijke van de opvang. Zelf probeerde ze ook meer mee te spelen met de kinderen (vb: biljart, tikkertje verhoog). Naast de gewone werking, werd het paasavontuur gespeeld tijdens deze week. Door omstandigheden ging het echter niet door op dinsdag, maar werd het gespeeld op woensdag. Het werd geleid door de onderzoeker en de verantwoordelijke van de opvang. De kinderen waren enorm enthousiast en lieten hun fantasie de vrije loop om samen de paashaas te bevrijden. De tweede week werd ingezet op 'fantasie' en 'jezelf zijn', waarbij keuze centraal stond. De nadruk lag op vrijheid tijdens spel, keuze rond activiteiten en gebruik van eigen fantasie bij knutselwerkjes. De kinderen werden door de verantwoordelijke van de opvang actief bevraagd naar de activiteiten die ze wilden doen. Daarenboven werd er geknutseld voor Moederdag, waarbij de kinderen hun werkje zelf vorm konden geven. De derde week werd bekroond tot knuffelweek om Warme William extra in de kijker te zetten. Kinderen brachten hun eigen knuffel mee om over te vertellen en mee te spelen. De knuffels werden ingezet tijdens het spel van de kinderen om de fantasie nog meer aan te wakkeren, er werd gevraagd naar de gewoonten van de kinderen, er werd nadruk gelegd op het belang van knuffels geven aan elkaar en zo zorg dragen voor elkaar. Al deze momenten werden gedocumenteerd om ze zichtbaar te maken. Er werd per week een documentatiepaneel gemaakt en verspreid via Facebook om de ouders mee te betrekken in het verhaal. Zo kon dialoog ontstaan om de visie verder te laten groeien. Op het einde werden de documentatiepanelen samen verspreid via het schoolplatform Gimme (Fig. 12. Themaweken in de opvang).

“Ik zie net de Gimme melding over de afsluit van knuffelweek. Machtig! Merci om mee zo’n leuke opvang aan te bieden dit schooljaar. M. gaat echt heel graag tegenwoordig.”
(Ouder 1)

Rondgang in de klassen en schoolfeest

In de week voor het schoolfeest werd een kleine tentoonstelling gemaakt over het proces en de resultaten van het onderzoek (Foto 11. Tentoonstelling schoolfeest). Dit werd opgehangen in de kleuterblok (waar de bar was voor het schoolfeest). Dit maakte de kleuters van het onderzoek enthousiast om dit ook aan de andere kleuters te tonen. Met trots presenteerden ze het hart, waarbij ze aan de andere kleuters vertelden dat ze 'knuffel' en 'Warme William' het allerbelangrijkste vonden. De kinderen van de derde kleuterklas toonden daarnaast niet enkel interesse voor het hart, maar keken ook naar het deel van de presentatie dat over het proces ging. Dit was mogelijk doordat het niet helemaal in de lucht hing, maar ook op ooghoogte voor de kinderen. Verder vroegen de kleuters van het onderzoek aan de andere kleuters om dit aan hun mama en papa te tonen op het schoolfeest. Bij de kinderen van het lager werd uiteindelijk niet rondgegaan in de klassen, aangezien de leerlingen dit niet meer wilden. Wel toonden een aantal leerlingen van het onderzoek dit aan hun vrienden, waardoor er interesse gewekt werd om de gedragenheid te vergroten (Foto 12. Gedragenheid creëren). Tijdens het schoolfeest werd op het podium algemene aankondiging gedaan over het

onderzoek, waarbij aandacht werd gevestigd op de presentatie vlak bij de bar. Op deze manier kregen alle betrokkenen de kans om mee te stappen in het verhaal.

Foto 12. Gedragenheid creëren.

Fig. 12. Themaweken in de opvang.

3.5.3.4. Evaluatie 3

De laatste evaluatie vond plaats na de drie themaweken.

Vragenlijsten

Als eerste vorm van evaluatie werd een vragenlijst opgemaakt voor de verantwoordelijke van de opvang, de directeur en de zorgcoördinator van de school (N=3) (Bijlage 13. Vragenlijst E3). Daarbij werden hun bevindingen rond kinderparticipatie, de impact van het onderzoek en hun dromen voor de toekomst bevraagd.

Uit de resultaten van de vragenlijst kwamen volgende bevindingen naar voor op vlak van kinderparticipatie:

- Drie keer werd 'samen op weg gaan' aangehaald als cruciale factor. Het creëert samenhang.
- Drie keer was er verbazing over de vindingrijkheid van de kinderen.
- Eén maal werd aangegeven dat er sinds het onderzoek meer ruimte is voor inspraak van de kinderen in de opvang. Dit door een grotere openheid en minder angst.

*"Ze kunnen veel meer dan ik denk of verwacht."
(Verantwoordelijke opvang)*

*"Ze verbazen me nog elke dag ♥."
(Directeur)*

*"Door het onderzoek heb ik vooral ervaren dat kinderen bij heel veel zaken meegenomen kunnen worden én dat kleuters ook veel aan bod kunnen komen".
(Zorgcoördinator)*

Vanuit de vragenlijst werd volgende impact op de opvang telkens door één iemand waargenomen:

- Er is nu meer ondersteuning voor in de opvang.
- Er is frequentere afstemming tussen school en opvang (zorgoverleg).
- De neuzen staan nu in dezelfde richting.
- Er is meer orde en structuur in de opvang.
- De waarde van de opvang werd in de verf gezet.
- De opvang werkt nu meer als verlengde van de dagelijkse schoolwerking.
- De visie voor de opvang wordt meegenomen in het pedagogisch project om het belang van de opvang te duiden.

Volgende tekorten kwamen twee maal naar voor:

- Er wordt nog weerstand gevoeld bij de verantwoordelijke van de opvang.
- De gedragenheid van de visie is nog onvoldoende.
- Hoe wordt opvolging verzekerd?

Daarnaast werden volgende suggesties elk één keer gegeven:

- Infobundel voor ouders over de opvang en jaarlijkse themaweken.

Vanuit de vragenlijsten werd de droom voor de opvang omschreven als:

Samen kunnen ondernemen en beleven, waarbij de pijlers in de opvang samenvallen met de schoolwerking, zonder verlies van de eigenheid van de opvang.

Ouderbevraging

Om daarnaast ouders te bevragen op het schoolfeest werden drie korte vragen opgesteld (Bijlage 14. Vragenlijst mondelinge bevraging). Echter wegens de drukte op het schoolfeest lukte het slechts om één ouder te bevragen. Daarbij werd niet volgens de vragenlijst gewerkt, maar werd ingespeeld op de vragen van de ouder. Hieruit kwam dat hij de samenhang het belangrijkste vond en dat hij voelde dat het onderzoek heeft bijgedragen aan de samenhang tussen de school en de opvang.

*“Die samenhang vind ik toch wel een mooie.”
(Ouder)*

Focusgroepen

Als volgende evaluatievorm vonden focusgroepen plaats (focusgroep E3a met het lager en focusgroep E3b met de kleuters) (Bijlage 15. Vragenlijst focusgroep E3). Er werd gepolst naar de bevindingen van de kinderen rond participatie, de veranderingen en hun dromen voor de toekomst. Er werd bewust opgesplitst tussen het lager en de kleuters om er voor te zorgen dat de stem van de kleuters duidelijk naar voor kwam en niet ondermijnd werd door de oudere leerlingen. De focusgroepen werden opgenomen. Deze werden niet getranscribeerd omdat dit te chaotisch was. Wel werden ze nadien meermaals beluisterd. Er was te horen dat er vaak werd teruggekeerd naar de kernwaarden van de visie, zonder dat hier bewust naar werd gevraagd. Creativiteit, jezelf zijn, samen en Warme William waren ondertussen woorden die de kinderen spontaan in de mond namen. Dit toonde de waarde van deze woorden voor de kinderen. ‘Samen’ kwam bij allebei de groepen heel vaak aan bod. Daarnaast focusten de kleuters voornamelijk op ‘Warme William’, terwijl de lagere schoolleerlingen meer focus legden op ‘creativiteit’ en ‘jezelf zijn’. Bijkomend gaven de kinderen aan dat ze het onderzoek heel leuk vonden. Voornamelijk het samen nadenken en betrokken worden gaf hen een goed gevoel, wat duidelijk gelinkt kan worden aan de kernwaarde ‘samen’. Dat maakte ook dat ze graag nog verder willen inzetten op een kringmoment in de opvang. Als droom gaven ze aan dat ze samen met de school willen blijven nadenken over wat belangrijk is, zowel op school als in de opvang. En dat ze hierbij graag nog meer kinderen betrekken.

*“Dat we zelf de prentjes mochten kiezen.”
(Leerling 1)*

*“Dat we zo samenwerkten enzo.”
(Leerling 7)*

*“Dat niet eentje 40 procent bijvoorbeeld en eentje 10, snap je? Dat het gelijk was.”
(Leerling 4)*

*“Ik vond het gesprekje ook leuk, met meester Tuur en juf Veronique.”
(Leerling 2)*

*“Wij willen nog meedoen, maar dan met nog nieuwe kindjes erbij.”
(Leerling 3)*

Tijdens de focusgroepen E3a en E3b werd ook nagevraagd of de kinderen het onderzoek graag wilden tonen aan andere volwassenen tijdens een forum. Daarop werd uitbundig “JA!” geantwoord. De kinderen mochten zelf kiezen of ze hieraan wilden deelnemen. Uiteindelijk koos iedereen ervoor om aanwezig te zijn op het toonmoment. De mogelijkheid hiertoe werd nadien nog eens bij de ouders bevraagd. Vier kinderen wilden tijdens het forum graag iets vertellen over de gekozen kernwaarden. Hier maakten ze onderling een verdeling over. Ze gaven aan dat ze elk maximum twee zinnen wilden zeggen. Samen werd gezocht hoe ze hun kernwaarde konden verwoorden op het toonmoment. De andere kinderen kregen de mogelijkheid om foto's te trekken tijdens het toonmoment en waren heel blij met deze verantwoordelijkheid. Bijkomend vonden ze het een leuk idee dat het toonmoment gefilmd zou worden. Dit zou dan op de dag zelf, maar op een later tijdstip, getoond worden aan externen. Er werd bewust gekozen om het op deze manier te doen. Zo bleef het een veilige omgeving voor de kinderen, maar kregen ze toch de mogelijkheid om hun verhaal anderen te laten inspireren.

Observatie

Als laatste werd ook nog een observatie E3 uitgevoerd (Bijlage 8. Observatielijst E). Deze gebeurde door de zorgcoördinator om een extra blik te krijgen op de werking van de opvang. Daaruit bleek dat elk kind zijn stem mocht laten horen. De verantwoordelijke van de opvang was een veilige haven waar elk kind terecht kan. Tijdens drukke/luidruchtige momenten bestaan er echter nog groeikansen om bewust ruimte te creëren voor de stillere stemmen. De handvaten (normen) werden tijdens de observatie niet direct toegepast. Wel werd op andere momenten opgemerkt dat er soms werd verwezen naar de vertaalde visie. Daarnaast merkte de zorgcoördinator een grote evolutie op bij de verantwoordelijke van de opvang. In vergelijking met het begin van het schooljaar was er op het einde van het onderzoek veel meer flexibiliteit mogelijk waarbij geluisterd werd naar de kinderen. Er werd losgekomen van eigen ideeën, waardoor er ruimte ontstond voor de kinderen. Als laatste werd ook gezien dat de kinderen begonnen vergroeien met Warme William, waardoor ze de bijhorende kernwaarde en normen hierrond echt uitdragen.

Tijdens het onderzoeksproces stond kinderparticipatie centraal. Dat was dan ook te zien in deze laatste evaluatie. Er ontstond verandering in de manier van kijken naar kinderen. De waarde van de stem van het kind werd kracht bijgezet gedurende het onderzoek, wat maakt dat er meer samenhang is, dat er ruimte gecreëerd werd voor de stem van het kind en dat er gewicht aan werd gehangen. Naast het belang van de stem van het kind, ontstond ook pedagogische afstemming tussen de partijen dankzij de co-creatie. Op deze manier werden de kernwaarden en normen in de visie van de opvang effectief toegepast en werden deze eigen gemaakt. **Voor de verdere toekomst is de droom dan ook van alle partijen om samen verder op weg te gaan. Om samen te kunnen ondernemen en beleven, met afstemming tussen school en opvang, zonder dat eenieder zijn eigenheid verliest. Er dient wel aandacht te blijven gaan naar het creëren van gedragenheid en het omgaan met weerstand bij de verschillende partijen.**

3.6. Validiteit en betrouwbaarheid

Het onderzoek richtte zich op bruikbare kernwaarden en normen vanuit de vertaalde pedagogische visie om resultaatvaliditeit te bevorderen. Daarnaast creëerde de vertaling van de pedagogische visie door de kinderen betrokkenheid langs hun kant, wat in combinatie met het overleg met de directeur, zorgcoördinator en verantwoordelijke van de opvang zorgde voor democratische validiteit. Bijkomend werden alle partijen betrokken tijdens de evaluatie, wat participatieve validiteit nastreefde. De onderzoeker ging bovendien systematisch in overleg met de zorgcoördinator om kritisch over het onderzoek te reflecteren en bij te sturen waar nodig om de consensus validiteit te verhogen. Doordat het onderzoek context gebonden was, is het echter niet helemaal herhaalbaar. Wel werd er betrouwbaarheid gecreëerd door transparantie tijdens het onderzoek.

3.7. Toonbare vorm

Als toonbare vorm werd gekozen voor een forum en een toonmoment met een toonmuur (Fig. 13. Toonmuur). Dit om zowel het schoolteam, de ouders als externen te inspireren. Op deze muur lag de nadruk zowel op het proces van kinderparticipatie binnen visieontwikkeling als op het resultaat. Er werd zowel een forum gehouden voor de ouders als een toonmoment voor externen (Fig. 14. Documentatiepaneel forum en toonmoment). Dit werd bewust opgesplitst om de veiligheid van de kinderen te bewaken. Tijdens het forum presenteerden de kinderen samen met de onderzoeker aan hun ouders en het schoolteam. Hierbij lag de nadruk voornamelijk op de resultaten van het onderzoek. Dit werd gefilmd. Op het toonmoment waren externen aanwezig waarbij de onderzoeker uitleg gaf, aangevuld met een deel van het gefilmde forum. Hierbij lag de nadruk voornamelijk op het proces.

Belangrijk voor in het toonmoment

- Vindingrijkheid van de kinderen, stem van het kind.
- Onderzoeksproces/methodiek.
- Resultaat visie, blik op de toekomst.

Fig. 14. Documentatiepaneel forum/toonmoment.

4. Kritische terugblik op literatuur

Om de kijk op kinderen te veranderen werd dit onderzoek gestart vanuit de kinderen. Zij stonden centraal in dit verhaal. Door vanuit hen te vertrekken kregen ze een invloedspositie van waaruit ze hun verrassende perspectieven konden binnenbrengen (Boileau, 2014; Derr & Tarantini, 2016; Lundy & McEvoy, 2009; O'Brien & Moules, 2007). Hiervoor werd het model van Lundy (2007) gebruikt. Er werd aandacht besteed aan space, voice, audience en influence (Lundy, 2007). Tijdens dit onderzoek werd een veilige ruimte gecreëerd waarin de kinderen hun perspectief konden geven (space). Bijkomend kregen ze de kans om dit op verschillende manieren te brengen (in dialoog, via foto's, door te kleuren of te knippen en plakken) (voice). Om er dan voor te zorgen dat hun stemmen gewicht kregen, werd een vergadering georganiseerd met de directeur, de zorgcoördinator en de verantwoordelijke van de opvang (audience). De effectieve invloed ontstond tijdens de dialoog in deze vergadering (influence). De kernwaarden voor de pedagogische visie waren voor de kinderen: **knuffel, samen, jezelf zijn en fantasie**. Van hieruit kwamen alle partijen via co-creatie samen tot normen voor in de opvang: **een Warme William zijn, meespelen, kringmomenten en keuze binnen activiteiten**.

Vooraf aan het onderzoek werd alles duidelijk uitgelegd aan de kinderen en werd er eerst informed assent gevraagd aan het kind zelf en nadien informed consent aan de ouders (Boileau, 2014; Morrow & Richards, 2007; O'Brien & Moules, 2007). Dit speelde in op de rechten van het kind (Lundy, 2007).

Om de uitwisseling tussen het perspectief van het kind en de volwassene te faciliteren, werd de mosaic approach toegepast. Zo konden de kinderen hun perspectief op meerdere manieren overbrengen en verdiepen (Boileau, 2014). Daarnaast werd ook leeftijdsdifferentiatie toegepast om het grote verschil in de leefwereld van de kinderen op te vangen (Dedding et al., 2013). Bij de kleuters werden diepte-interviews afgenomen om zeker te zijn dat ze hun eigen mening gaven en dat ze niet afgeleid werden door anderen. Bij het lager werd hun mening gevraagd tijdens een focusgroep. Dit omdat ze op school een vaste kringwerking hebben waarbinnen ze het gewoon zijn om ergens hun mening over te geven. Om hierbij de veiligheid te verhogen en autonomie aan te wakkeren, werden op voorhand afspraken opgemaakt vanuit de kinderen (Van Niekerk, 2024a). Dit was een manier om het zelfvertrouwen en de eigenwaarde van de kinderen te verhogen (Jongepier et al., 2010). Door daarnaast de context aan te passen (diepte-interviews, focusgroepen en vergaderingen), werd er gezorgd voor ondersteuning waarbij elk kind volgens diens eigen competenties diens mening kon geven (Cashmore & Parkinson, 2009).

Via dit onderzoek werd een pedagogische visie met kernwaarden en normen uitgestippeld vanuit de kinderen, waarbij ontplooiingskansen en keuzevrijheid gecreëerd werden. Dit speelt in op het nieuwe decreet Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (Opgroeien, 2025). Bijkomend voldoet de pedagogische visie van de opvang aan ieders noden via de co-creatie tussen de verschillende partijen. Dit werd als positief beschouwd, omdat er zo pedagogische afstemming was tussen zowel de kinderen, de school als de opvang (Fukkink & Boogaard, 2016; Verhagen et al., 2012).

De school zelf voelt ondertussen de verbinding met de opvang. Tijdens het proces werden ze aangewakkerd tot reflectie over hun eigen werking. Ze ontdekten verder de extra mogelijkheden rond kinderparticipatie en raakten geïnspireerd om verder aan de slag te gaan met de pedagogische visie. Er is nu meer afstemming tussen de school en de opvang en er wordt ruimte gecreëerd om te luisteren naar ieders inbreng. Voor de verantwoordelijke van de opvang was dit proces een enorme uitdaging.

Ze liet zich meevoeren en durfde te springen. Vanuit dialoog wordt nu verder gezocht naar de mogelijkheden voor het uitbouwen van de pedagogische visie in de opvang.

Uit analyse van huidig onderzoek blijkt dat zowel het proces als de resultaten gekoppeld kunnen worden aan de aanbevelingen van het onderzoek van Peleman et al. (2014). Tijdens het huidig onderzoek werd ingezet op kinderopparticipatie. Dat speelt in op de aanbevelingen van Peleman et al. (2014) rond het geven van vrije keuze en inspraak aan de kinderen en op het creëren van een klimaat van vrijheid waarbij er verschillende mogelijkheden zijn om hun mening te uiten en waarbij er echt geluisterd wordt (Peleman et al., 2014). Daarnaast sluit dit ook aan bij 'samen', één van de kernwaarden die werden gekozen door de kinderen in het huidig onderzoek. 'Samen' sluit ook aan bij de aanbeveling om samen te kunnen zijn met vrienden (Peleman et al., 2014). Daarnaast werd vanuit huidig onderzoek de nadruk gelegd op 'knuffel' en een 'Warme William' zijn voor elkaar. Dit sluit nauw aan bij de aanbeveling om zorg en veiligheid te bieden aan de kinderen vanuit aanwezigheid en beschikbaarheid (Peleman et al., 2014). 'Jezelf zijn' en 'Fantasie' uit het huidig onderzoek kunnen volgens de aanbevelingen van Peleman et al. (2014) door de begeleiding toegepast worden door activiteiten te individualiseren en aan te passen (Peleman et al., 2014). De linken tussen huidig onderzoek en het onderzoek van Peleman et al. (2014) geven aan dat huidig onderzoek goed inspeelt op de noden die aanwezig zijn in de voor- en naschoolse opvang.

Ondanks de hoge graad van kinderopparticipatie, moet toch de invloed ervan kritisch bekeken worden. Volgens Michels (2024) worden democratische innovaties vaak gebruikt om een draagvlak te creëren voor het bestaande beleid. Hierbij bestaat het risico op manipulatie van de deelnemers, waarbij aan 'cherry picking' wordt gedaan. Er worden aanbevelingen overgenomen die nauw aansluiten bij het huidige beleid en voorstellen die breken met het bestaand beleid krijgen minder kans. Dit kan teleurstelling en participatiefrustratie oproepen bij de deelnemers. Bijkomend wordt er zo een strategie gevormd om de macht te behouden. Dit kan echter wel tegengegaan worden door publieke rechtvaardiging te vragen over de niet gekozen voorstellen. Om verder participatie betekenisvol te maken, is het noodzakelijk om een strategie uit te werken waarmee de resultaten van de participatie een plek krijgen in de besluitvorming (Michels, 2024). In het huidig onderzoek vond er ook 'cherry picking' plaats. Dit was onvermijdelijk, aangezien het onmogelijk was om alle voorstellen uit te werken. Dit was tijdens de vergadering met de vertegenwoordigers van de kinderen, de directeur, de zorgcoördinator en de verantwoordelijke van de opvang. Daarin werd wel allemaal samen overlegd en kreeg iedereen hierin een stem. Zo werd gezocht naar de mogelijkheden die voor iedereen haalbaar en aanvaardbaar waren. Ook werd er de nodige uitleg gegeven indien iets niet mogelijk was. Wel lag er op voorhand nog geen strategie vast om de resultaten van de participatie in de besluitvorming op te nemen. Dat is iets waarop gebotst werd en waarin tijdens de laatste cyclus meer rekening werd gehouden.

5. Bibliografie

- Barnett, K., & McCormick, J. (2003). Vision, relationships and teacher motivation: a case study. *School of Educational Administration*, 41(1), 55-73. <http://dx.doi.org/10.1108/09578230310457439>.
- Birch, J., Parnell, R., Patsarika, M., & Šorn, M. (2017). Participating together : dialogic space for children and architects in the design process. *Children's geographies*, 15(2), 224-236. <http://dx.doi.org/10.1080/14733285.2016.1238039>.
- Boileau, E.Y.S. (2014). Young Voices: The Challenges and Opportunities That Arise in Early Childhood Environmental Education Research. *Canadian Journal of Environmental Education*, 18, 142-154.
- Boogaard, M., Fukkink, R., & Felix, Ch. (2008). *Chillen, skaten, gamen: opvattingen over kwalitatief goede buitenschoolse opvang in Nederland*. (SCO-rapport; No. 787). SCO Kohnstamm Instituut. <http://www.minocw.nl/documenten/3272a.pdf>
- Boogaard, M., & Fukkink, R. (2009). *Pedagogische kwaliteit van de buitenschoolse opvang: de ontwikkeling van een meetinstrument*. SCO Kohnstamm Instituut van de Faculteit der Maatschappijen en Gedragwetenschappen, Universiteit van Amsterdam.
- Cashmore, J., & Parkinson, P. (2009). Children's participation in family law disputes. *Family Matters*, 82, 15-21.
- Christidou, V., Tsevreni, I., Epitropou, M., & Kittas, C. (2013). Exploring primary children's views and experiences of the school ground: The case of a Greek school. *International Journal of Environmental & Science Education*, 8(1), 59-83.
- Coad, J. & Evans, R. (2008). Reflections on practical approaches to involving children and young people in the data analysis process. *Children and Society*, 22, 41-52.
- Decin, G., Alaerts, L., Van Dessel, J., Vandersmissen, T., & Vloeberghs, L. (2016). *Onderzoekende leraren. Leidraad voor praktijkonderzoek op school*. Lannoo Campus Leuven.
- Dedding, C., Jurrius, K., Moonen, X., & Rutjes, L. (2013). *Kinderen en jongeren actief in wetenschappelijk onderzoek. Ethiek, methoden en resultaten van onderzoek met en door jeugd*. Lannoo Campus.
- Derr, V., & Tarantini, E. (2016). "Because we are all people": outcomes and reflections from young people's participation in the planning and design of child-friendly public spaces. *Local environment*, 21(12), 1534-1556. <http://dx.doi.org/10.1080/13549839.2016.1145643>.
- De Veirman, J., Maelstaf, H., Dehertogh, B., & Schraepen, B. (2017). *Een onderzoek naar de vraagzijde van de buitenschoolse opvang en vrije tijd van kinderen in Gent. Een bevraging van ouders, kinderen en sleutelfiguren*. Jeugddienst, Stad Gent.
- Fukkink, R., & Boogaard, M. (2016). Pedagogische kwaliteit van de buitenschoolse opvang in Nederland. *Pedagogische studiën*, 93, 2-14.
- Jongepier, N., Struijk, M., & van der Helm, P. (2010). Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Jeugdenco*, 01, 9-18.

Krijnen, E., van Steensel, R., Meeuwisse, M., & Severiens, S. (2022). Aiming for Educational Partnership Between Parents and Professionals: Shared Vision Development in a Professional Learning Community. *School Community Journal*, 32(1), 265-300.

Leefschool Het Biezebos. (2022). *Definitieve visietekst Leefschool Het Biezebos 2022*. [www.hetbiezebos.be](https://drive.google.com/file/d/1JWtsbsIBMMHkT6BlhNlc7mReD-Blz6sM/view). <https://drive.google.com/file/d/1JWtsbsIBMMHkT6BlhNlc7mReD-Blz6sM/view>

Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: conceptualizing Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927-942.

Lundy, L., & McEvoy, L. (2009). Developing outcomes for educational services: a *children's* rights-based approach. *Effective Education*, 1(1), 43-60. DOI: 10.1080/19415530903044050.

Lundy, L., McEvoy, L., & Byrne, B. (2011). Working with young children as co-researchers: an approach informed by the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Early Education & Development*, 22(5), 714-736. <http://dx.doi.org/10.1080/10409289.2011.596463>

Michels, A. (2024). Lessen uit internationaal onderzoek naar de invloed van democratische innovaties. *Bestuurswetenschappen* 78(4), 23-37. doi: 10.5553/Bw/016571942024078004004.

Migchelbrink, F. (2016). *De kern van participatief actieonderzoek*. Uitgeverij SWP Amsterdam.

Milton, A.C., Mengesha, Z., Ballesteros, K., McClean, T., Hartog, S., Bray-Rudkin, L., Ngo, C., Hickie, I. (2023). Supporting Children's Social Connection and Well-Being in School-Age Care: Mixed Methods Evaluation of the Connect, Promote, and Protect Program. *JMIR Pediatr Parent*, 6, e44928

Milton, A.C., Stewart, E., Ospina-Pinillos, L., Davenport, T., & Hickie, I.B. (2021). Participatory design of an activities-based collective mentoring program in after-school care settings: connect, promote, and protect program. *JMIR Pediatr Parent*, 4(2), e22822.

Morrow, V., & Richards, M. (2007). The Ethics of Social Research with Children: An overview. *Children & Society*, 10, 90-105. DOI: 10.1111/j.1099-0860.1996.tb00461.x

Mortelmans, D. (2007). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Acco Leuven/Den Haag.

O'Brien, N., & Moules, T. (2007). So round the spiral again: a reflective participatory research project with children and young people. *Educational Action Research*, 15(3), 386-402.

O'Connell, D., Hickerson, K., & Pillutla, A. (2011). Organizational Visioning: An Integrative Review. *Group & Organization Management*, 36(1), 103-125.

Opgroeien. (2025). Wat zijn de doelstellingen en ambities van BOA? Geraadpleegd op 16 januari, 2025 via <https://www.opgroeien.be/over-opgroeien/projecten/buitenschoolse-opvang-en-activiteiten/doelstellingen-en-ambities-boa>

Peleman, B. Boudry, C. Bradt, L. Van de Walle, T. & Vandenbroeck, M. (2014). Schoolkinderen en hun opvang. Wat leren ze ons over kwaliteit? *Gent: VBJK*.

Pieper, I. (2018). Jeugd actief in onderzoek en beleid. Vier directeuren met elkaar in gesprek over 25 jaar Stichting Alexander. *Jeugdbeleid*, 12, 181-190. <https://doi.org/10.1007/s12451-018-0187-9>

Schouten, J., & de Leve, C. (januari 2018). Aansluiten bij de wensen van kinderen. *Management Kinderopvang*, 24, 14-17.

Stichting Alexander. (2022). Inspiratiegids co-creatie. *Kinderen gezond in hun buurt*. Stichting Alexander, Amsterdam.

Stichting Alexander. (2023). *Toolkit inclusieve jongerenparticipatie*. Stichting Alexander, Amsterdam.

Thompson, P., & Gunter, H. (2006). From 'consulting pupils' to 'pupils as researchers': a situated case narrative. *British Educational Research Journal*, 32(6), 839-856. DOI: 10.1080/01411920600989487.

Tsevreni, I., Tigka, A., & Christidou, V. (2023). Exploring children's participation in the framework of early childhood environmental education. *Children's Geographies*, 21, 394-409. <https://doi.org/10.1080/14733285.2022.2073194>

Van Niekerk, J. (2024a). De pedagogische visie van... Janusz Korczak. *Kinderopvang*, maart, 8-10.

Van Niekerk, J. (2024b). De pedagogische visie van... Loris Malaguzzi. *Kinderopvang*, november, 8-10.

Verhagen S., Calkoen, P., Jurrius, K., & Verheijke, J. (2012). *Opvoeden en ontmoeten in de wijk. Het ontwikkelen van een gezamenlijke pedagogische visie in de brede school*. Lectoraat Participatie en Maatschappelijke Ontwikkeling, Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht.

6. Bijlagen

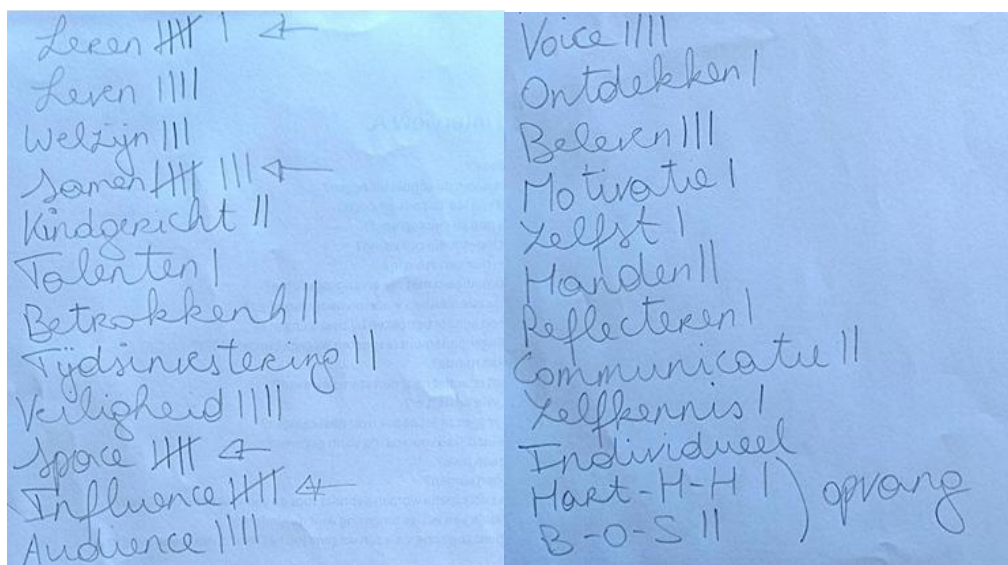
6.1. Bijlage 1. Zoektermen literatuuronderzoek

Visie ontwikkeling	Vision development	Pedagogisch beleid
Pedagogische visie	Pedagogical vision	Beleid
Visie	Visioning	Participatory design research
Kinderrechten	Kinderperspectief	Kinderparticipatie
Child perspective	Kinderrechten	Childrens rights
Buitenschoolse opvang	Kinderopvang	Naschoolse opvang
After-school care	Child care	After-school program

6.2. Bijlage 2. Semigestructureerd interview A.

- Waarvoor staat 'Het Biezebos'?
- Kun je de pedagogische visie van de school uitleggen?
- Hoe wordt het vrij initiatief van leerlingen verhoogd?
- Op welke manier wordt de natuur geïntegreerd?
- Hoe wordt omgegaan met individuele prikkeling?
 - o Krijgen de kinderen hier een stem in?
 - o Hoe wordt dit gecombineerd met het ervaringsgerichte?
- Op welke manier worden de talenten van kinderen aangemoedigd?
- Hoe worden kinderen hier op school betrokken bij beslissingen?
 - o Vorm van het leerlingenparlement (aspecten volgens Lundy, 2007)?
 - Space: welke ruimte?
 - Voice: wordt er actief naar hun stem gevraagd?
 - Audience: Wie luistert er?
 - Influence: krijgen ze feedback over beslissingen?
- Op welke manier wordt de jaarlijkse voorstelling vorm gegeven?
 - o Doet iedereen hieraan mee?
 - o Werken alle leeftijden samen?
 - o Welke vormen van participatie worden gebruikt voor de verschillende leeftijden?
- Op welke manier creëren jullie een veilige omgeving voor de kinderen?
- Welke concepten van de pedagogische visie zijn volgens jou het meest van toepassing in de opvang?

6.3. Bijlage 3. Codeboom semigestructureerd interview A.

Codeboom interview		
<u>Beleven</u>	Ondernemen	Samen
<u>Leven</u>	<u>Leren</u>	<u>Samen</u>
<u>Welzijn</u>	Voice	<u>Betrokkenheid</u>
<u>Talenten</u>	Influence	Kindgericht
<u>Beleven</u>	<u>Ontdekken</u>	Tijdsinvestering
<u>Handen</u>	Motivatie	<u>Veiligheid</u>
	Zelfstandig	Space
	Reflecteren	Audience
	Communicatie	<u>Hart</u>
	<u>Zelfkennis</u>	
	<u>Hoofd</u>	
Vetgedrukt: meest voorkomend in het interview (5 of meer)		
<u>Onderlijnd:</u> overlap tussen visietekst en interview		

6.4. Bijlage 4. Codeboom visietekst.

Codeboom documentanalyse			
<i>Beleven</i>	<i>Ondernemen</i>	<i>Samen</i>	
Nieuwsgierig	Zelf	<u>Betrokkenheid</u>	
<u>Beleven</u>	<u>Leren</u>	<u>Samen</u>	
Natuur	Dromen	Participatie	
<u>Leven</u>	<u>Hoofd</u>	<u>Hart</u>	
<u>Handen</u>	Verantwoordelijkheid	<u>Veiligheid</u>	
Ontspanning	<u>Zelfkennis</u>	Delen	
Spelen	<u>Ontdekken</u>	Geheel	
Ontplooien		Openheid	
<u>Talenten</u>		<u>Respect</u>	
<u>Creativiteit</u>		Veerkracht	
<u>Welzijn</u>			
<u>Plezier</u>			
Vetgedrukt: meest voorkomend in de tekst (5 of meer)			
<u>Onderlijnd:</u> overlap tussen visietekst en interview			

6.5. Bijlage 5. Codeboom pedagogische visie.

Codeboom pedagogische visie			
	<i>Beleven</i>	<i>Ondernemen</i>	<i>Samen</i>
	Nieuwsgierig	Leren	Samen
	Beleven	Influence	Space
	Talenten	Zelf	Betrokkenheid
	Creativiteit	<i>Zelfkennis</i>	Hart
	<i>Leven</i>		Respect
	<i>Welzijn</i>		<i>Veiligheid</i>
	Plezier		
	<i>cursief</i> : samen 5 of meer		

6.6. Bijlage 6. Observatielijst A.

- Welke oorzaken zijn er voor de interacties tussen de kinderen en de verantwoordelijke van de opvang?
 - Noden
 - Vragen
 - Beslissingen
 - ...
- Welke participatiekansen komen aan bod (aspecten volgens Lundy, 2007)?
 - Space: Is er een veilige ruimte voor de kinderen om hun mening te brengen?
 - Voice: Zijn er verschillende expressiemogelijkheden voor de kinderen?
 - Audience: Bij wie komt de stem van het kind terecht?
 - Influence: Hebben kinderen invloed op beslissingen?

6.7. Bijlage 7. Vragenlijst E1.

6.7.1. Versie voor de verantwoordelijke van de opvang.

- Vorm van de visiecollage
 - o Wat is jouw indruk van de collage?
 - o Wat is volgens jou de kracht van de collage? Hoe kan deze nog versterkt worden?
- Plaats van de collage
 - o Als je zou mogen kiezen waar de collage te hangen, wat is volgens jou dan de beste plek?
 - o Hebben er kinderen of ouders al iets gevraagd over de visiecollage?
 - o Zo niet, hoe kan de zichtbaarheid verbeterd worden?
- Gebruik van de visiecollage
 - o Kan je vanuit de collage opmaken welke handvaten centraal staan in de opvang? Zo niet, hoe zou jij ze verwoorden?
 - o Pas je de vier handvaten toe in de opvang? Zo niet, welke pas je niet toe?
 - o Wat kan er veranderen om dit wel toe te passen?
 - o Verwijs je naar de visiecollage en de handvaten? Zo niet, waarom niet?
 - o Wat kan jou helpen om hier wel naar te verwijzen?

6.7.2. Versie voor de directeur en de zorgcoördinator van de school.

- Vorm van de visiecollage
 - o Wat is jouw indruk van de collage?
 - o Wat is volgens jou de kracht van de collage? Hoe kan deze nog versterkt worden?
- Plaats van de collage
 - o Als je zou mogen kiezen waar de collage te hangen, wat is volgens jou dan de beste plek?
 - o Hebben er kinderen of ouders al iets gevraagd over de visiecollage?
 - o Zo niet, hoe kan de zichtbaarheid verbeterd worden?
- Gebruik van de visiecollage
 - o Kan je vanuit de collage opmaken welke handvaten centraal staan in de opvang? Zo niet, hoe kan dit volgens jou verduidelijkt worden?
 - o Worden de vier handvaten toegepast in de opvang? Zo niet, welke worden niet toegepast?
 - o Wat kan er veranderen om dit wel toe te passen?
 - o Wordt er naar de visiecollage en de handvaten verwezen? Zo niet, waarom denk je dat dit niet gebeurt?
 - o Wat kan volgens jou helpen om hier wel naar te verwijzen?

6.7.3. Versie voor mensen die niet rechtstreeks deelnamen aan het onderzoek.

- Waar gaat deze collage volgens jou over?
- Wat is volgens jou de kracht van de collage? Hoe kan deze nog versterkt worden?
- Springt de collage in het oog? Zo niet, hoe kan de zichtbaarheid verbeterd worden?
- Kan je vanuit de collage opmaken welke handvaten centraal staan in de opvang? Zo niet, hoe kan dit volgens jou verduidelijkt worden?

6.8. Bijlage 8. Observatielijst E.

- Welke participatiekansen komen aan bod (aspecten volgens Lundy, 2007)?
 - o Space: Is er een veilige ruimte voor de kinderen om hun mening te brengen?
 - o Voice: Zijn er verschillende expressiemogelijkheden voor de kinderen?
 - o Audience: Bij wie komt de stem van het kind terecht?
 - o Influence: Hebben kinderen invloed op beslissingen?
- Welke handvaten van de vertaalde visie worden gebruikt?
- Hoeveel wordt er verwezen of teruggevallen op de vertaalde visie en door wie?

6.9. Bijlage 9. Vragenlijst focusgroep E1.

- Vorm van de visiecollage
 - Wat vinden jullie het beste onderdeel van de collage?
 - Zijn jullie blij met de gekozen kernwoorden? Knuffel, Samen, Jezelf zijn en Fantasie
 - Is alles duidelijk genoeg?
 - Zo niet, wat willen jullie veranderen?
 - Welk deeltje willen jullie graag anders zien op de collage?
- Plaats van de visiecollage in de opvang
 - Waar zouden jullie de collage willen ophangen? Wat is de ideale plek? Laat je fantasie maar vrij.
 - Kan iedereen de collage goed zien hangen?
 - Zo niet, hoe kunnen we ervoor zorgen dat de collage beter te zien is?
- Gebruik van de visiecollage
 - Worden deze woorden echt gebruikt in de opvang?
 - Kring
 - Kiezen tijdens knutselen
 - Warme William
 - Meespelen
 - Zijn jullie blij met deze veranderingen?
 - Waarom wel/niet?
 - Welk woord vind jij het belangrijkste?
 - Wat kunnen we doen om onze woorden nog meer toe te passen in de opvang?
 - Wat zouden jullie (in de ideale wereld) willen veranderen?

6.10. Bijlage 10. Vragenlijst E2.

6.10.1. Versie voor de verantwoordelijke van de opvang.

- Vorm van de visiecollage
 - o Op welke manier kan de vorm van de visiecollage versterkt worden?
- Plaats van de collage
 - o Waar zou je de collage hangen voor de grootste zichtbaarheid?
 - o Hoe kan de zichtbaarheid van de collage verbeterd worden?
- Gebruik van de visiecollage
 - o Welke centrale handvaten kan je afleiden uit de collage? Wat versta je hieronder?
 - o Hoe pas je de visie toe in de opvang?
 - o Wat kan helpen in de toepassing van de visie in de opvang?
 - o Hoe kunnen de andere kinderen uit de opvang meer betrokken worden bij het toepassen van de visie?
 - o Wie dient er nog geïnformeerd te worden en op welke manier om het gebruik van de visie te optimaliseren?
 - o Op welke manier kan de visie in de opvang nog verduidelijkt worden?

6.10.2. Versie voor de directeur en de zorgcoördinator van de school.

- Vorm van de visiecollage
 - o Op welke manier kan de vorm van de visiecollage versterkt worden?
- Plaats van de collage
 - o Waar zou je de collage hangen voor de grootste zichtbaarheid?
 - o Hoe kan de zichtbaarheid van de collage verbeterd worden?
- Gebruik van de visiecollage
 - o Welke centrale handvaten kan je afleiden uit de collage? Wat versta je hieronder?
 - o Wat kan helpen in de toepassing van de visie in de opvang?
 - o Hoe kunnen de andere kinderen uit de opvang meer betrokken worden bij het toepassen van de visie?
 - o Wie dient er nog geïnformeerd te worden en op welke manier om het gebruik van de visie te optimaliseren?
 - o Op welke manier kan de visie in de opvang nog verduidelijkt worden?

6.10.3. Versie voor mensen die niet rechtstreeks deelnamen aan het onderzoek.

- Waarover gaat deze visiecollage volgens jou?
- Welke handvaten staan centraal in de visie van de opvang?
- Hoe kan de zichtbaarheid van de collage verbeterd worden?
- Op welke manier kan de visie in de opvang nog verduidelijkt worden?
- Wie dient er bijkomend geïnformeerd te worden en op welke manier om de bekendheid van de visie te optimaliseren?

6.11. Bijlage 11. Vragenlijst focusgroep E2.

- Gebruik van de visiecollage
 - Hoe wordt de visie toegepast die jullie uitwerkten?
 - Kring
 - Keuze tijdens knutselen
 - Warme William
 - Meespelen
 - Hoe kunnen we zorgen dat iedereen de visie kan toepassen?
 - Wat moeten we hiervoor allemaal doen?

6.12. Bijlage 12. Visietekst in de opvang.

VISIE

VOOR- EN NASCHOOLSE OPVANG

Knuffel 🌿 Samen 🌿 Jezelf zijn 🌿 Fantasie

IN ONZE VOOR- EN NASCHOOLSE OPVANG VAN LEEFSCHOOL HET BIEZEBOS CREËREN WE SAMEN EEN WARME OMGEVING WAARBIJ IEDEREEN ZORG DRAAGT VOOR ELKAAR, IEDEREEN ZICHZELF KAN ZIJN EN WAARBIJ FANTASIE DE VRIJE LOOP MAG GAAN.

Visie voor- en naschoolse opvang

Leefschool Het Biezebos

Waarvoor staan we?

Knuffel

In de voor- en naschoolse opvang is het belangrijk om allemaal een warme William te zijn. Zo luisteren we naar elkaar, kunnen we bij elkaar terecht voor een lach en een traan, dragen we zorg voor elkaar en zeggen we nee tegen pesten.

Samen

Binnen de voor- en naschoolse opvang gaan we een hechte relatie aan met elkaar. We spelen met elkaar en creëren momenten waarin we samen nieuwe dingen kunnen ontdekken. We maken samen opvang en luisteren hierbij naar elke stem.

Jezelf zijn en Fantasie

Het is belangrijk dat iedereen zichzelf kan en durft te zijn in onze voor- en naschoolse opvang. We geven elkaar hiervoor de ruimte, we zien anderen in hun waarde en respecteren elkaar. Zo zorgen we ervoor dat we ons goed voelen in ons vel.

Daarbij is het van belang om elkaars fantasie aan te moedigen en levenslang te mogen dromen. Er mogen eigen keuzes gemaakt worden waarbij we luisteren naar en respecteren hebben voor elkaars stem.

Lekker in je vel

Levenslang dromen

Je (ZELF) respect

6.13. Bijlage 13. Vragenlijst E3.

- Bevindingen van het onderzoek
 - o Wat vond je verrijkend aan het onderzoek?
 - o Wat was een grote meerwaarde aan het onderzoek?
 - o Op welke manier heeft het onderzoek je blik op kinderparticipatie veranderd?
 - o Hoe kijk je nu naar kinderen?
- Op welke manier heeft het onderzoek invloed gehad op de opvang?
- Welke veranderingen zie of voel je nu we de vertaling van de visie doorlopen hebben?
- Hoe kan de toepassing van de visie nog verbeterd worden?
- Is er door het onderzoek pedagogische afstemming ontstaan tussen de opvang en de school?
 - o Zoja, hoe?
 - o Hoe kan de pedagogische afstemming nog versterkt worden?
- Wat is jouw droom voor de visie en toepassing hiervan in de opvang?
- Wat zijn voor jou de belangrijkste elementen om mee te nemen in het toonmoment?

6.14. Bijlage 14. Vragenlijst mondelinge bevraging.

- Waarover gaat deze visiecollage volgens jou?
- Hoe kunnen we als school de toepassing van deze visie nog versterken?
- Op welke manier werd hier volgens jou ruimte gemaakt voor de stem van het kind?

6.15. Bijlage 15. Vragenlijst focusgroep E3.

- Wat vonden jullie van het onderzoek?
 - o Wat vonden jullie het leukst?
 - o Hoe werd er naar jullie geluisterd?
 - Hoe kon dit beter?
 - o Op welke manier mochten jullie je eigen mening geven?
 - Hoe kon dit beter?
- Wat betekent het hartje?
- Is er iets veranderd in de opvang nu we dit hartje gemaakt hebben?
 - o Wat wel/niet?
 - o Hoe kan dit nog aangepakt/verbeterd worden?
- Wat is jullie droom voor de opvang?
- Wat zouden jullie ervan vinden om dit aan volwassenen te laten zien?
- Wat vinden jullie het belangrijkste om te tonen?